

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Teritoriální studia

Soudobé dějiny

Bakalářská práce

2023

Jiří Hendrich

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Teritoriální studia

Soudobé dějiny

**Přejmenování ulic a veřejných prostranství jako forma vyrovnání se s
komunistickou minulostí**

Bakalářská práce

Autor práce: Jiří Hendrich

Studijní program: Soudobé dějiny

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jiří Kocian, CSc.

Rok obhajoby: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 16. 12. 2023

Jiří Hendrich v.r.

Bibliografický záznam

Hendrich, Jiří. *Přejmenování ulic a veřejných prostranství jako forma vyrovnání se s komunistickou minulostí*. Praha, 2023. 54 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, Katedra ruských a východoevropských studií. Vedoucí diplomové práce prof. PhDr. Jiří Kocian, CSc.

Rozsah práce: 68 933 znaků.

Abstrakt

Tato práce se zabývá otázkou zda a do jaké míry lze považovat přejmenování ulice či jiného veřejného prostranství za formu vyrovnání se s komunistickou (případně jinou minulostí). K odpovědi na výzkumnou otázkou je v práci nejprve pojednáno o různých formách vyrovnání se s minulostí v obecné rovině, poté o teorii onomastiky, toponomastiky a urbanonym, tedy pomocných oborech zkoumajících pojmenování ulic a veřejných prostranství. V rámci této části je nastíněn i historický vývoj pojmenování a přejmenování ulic, z něhož jsou patrné opakující se trendy navázané na dějinné zvraty. Stěžejní částí práce je pak zkoumání konkrétního případu možného přejmenování ulice spojené s komunistickým režimem, a to jak z pohledu obcí, v nichž se daná ulice nachází, tak z pohledu obyvatel dané ulice.

Abstract

This thesis deals with the question of whether and to what extent renaming a street or other public space can be considered as a form of coming to terms with the communist (or other) past. To answer the research question, the thesis first discusses various forms of coming to terms with the past in general terms, then the theory of onomastics, toponomastics and urbanonyms, i.e. auxiliary disciplines investigating the naming of streets and public spaces. The historical development of street naming and renaming is also outlined, showing recurring trends linked to historical twists and turns. The central part of the thesis is then an examination of a specific case of a possible renaming of a street associated with the communist regime, both from the perspective of the municipalities in which the street is located and from the perspective of the inhabitants of the street in question.

Klíčová slova

přejmenování, vyrovnání se s minulostí, toponyma, urbanonyma, kolektivní paměť, komunismu, místa paměti

Keywords

renaming, coming to terms with the past, toponyms, urbanonyms, collective memory, communism, places of memory

Title/název práce

Přejmenování ulic a veřejných prostranství jako forma vyrovnání se s komunistickou minulostí

Renaming streets and public spaces as a form of coming to terms with the communist past

Poděkování

Na tomto místě bych rád za vstřícnost poděkoval všem osloveným respondentům i obcím za jejich ochotu reagovat na položené otázky. Kromě toho patří mé poděkování i Ireně Hendrich za velkou podporu při tvorbě této práce a Andree Hubáčkové za podporu během celého studia.

Obsah

Úvod.....	9
Struktura a výzkumná otázka	9
Literatura	9
Metodologie	10
Dosavadní stav bádání.....	10
Důvod výběru práce	11
1. Vyrovnání se s komunistickou minulostí	12
1.1. Definice	12
1.2. Formy vyrovnání se s komunistickou minulostí	14
1.2.1. Právní	15
1.2.2. Politické.....	16
1.2.3. Paměťové	17
1.2.4. Kulturní	17
1.2.5. Každodennost.....	18
1.3. Vývoj vyrovnání se s minulostí v České republice	18
2. Vývoj pojmenovávání ulic na českém území na teoretickém základě onomastiky a toponomastiky	22
2.1. Onomastika a toponomastika	22
2.1.1. Toponomastika	23
2.1.2. Honorifikační urbanonyma.....	24
2.2. Vývoj pojmenovávání ulic na českém území.....	25
2.2.1. Vývoj pojmenování ve 20. století.....	26
2.2.2. Vývoj po roce 1989 a dopad do dnešního stavu urbanonym.....	27
3. Ulice Pohraniční stráže v kontextu vyrovnání se s komunistickou minulostí.....	30
3.1. Pohraniční stráž.....	31
3.2. Ulice Pohraniční stráže.....	33
3.3. Informace od samospráv	33
3.4. Reakce samospráv na podnět k přejmenování ulice.....	35
3.5. Reakce obyvatel na dotazníkové šetření	37
3.5.1. Pojmenování ulice	38
3.5.2. Souvislost názvu ulice s komunistickou minulostí.....	39
3.5.3. Přístup k případnému přejmenování ulice.....	40
3.5.4. Názor na vyrovnání se s komunistickou minulostí.....	41
3.5.5. Je přejmenování ulice součástí vyrovnání se s komunistickou minulostí?.....	42
Závěr	

Úvod

Pojmenování ulic a veřejných prostranství je skutečnost, se kterou se mimoděk potká každý denně, a to od doby, kdy začaly být ulice pojmenovávány. Pojmenování slouží primárně k orientačním účelům, ovšem s politizací a formováním veřejného mínění se nešlo vyhnout ani politizaci a vzniku dalších funkcí názvů ulic. Názvy ulic, stejně jako sochy či pamětní desky, jsou tak způsobilé formovat kolektivní vědomí, jakož i veřejné mínění, a to minimálně tím, že se dané osobnosti, místa či události, po níž jsou ulice pojmenovány, dostávají do povědomí každého, kdo danou ulicí projde.

Struktura a výzkumná otázka

V této práci bude položen teoretický základ *(i)* analýzou jednotlivých forem vyrovnání se s komunistickým režimem, *(ii)* obecným pojednáním o onomastice, respektive jejích podmnožinách toponymech a urbanonymech a *(iii)* historickým exkurzem o pojmenovávání a přejmenovávání ulic a veřejných prostranství od 18. století až po 20. století.

V rámci praktické části se autor zaměří na konkrétní případ ulic Pohraniční stráže, které zůstaly takto pojmenovány jako relikty komunistické minulosti v deseti obcích České republiky. Všechny deset obcí bylo požádáno o základní informace k vývoji pojmenování a následně jim byl podán podnět k projednání změny názvu ulice. Analýza reakce samospráv bude následně spojena s místním šetřením mezi obyvateli daných ulic.

Spojením teoretického základu a následného praktického pohledu na konkrétní problematiku Pohraniční stráže bude možné odpovědět na výzkumnou otázku, zda je (a případně do jaké míry) přejmenování ulice či veřejného prostranství formou vyrovnání se s komunistickou minulostí.

Literatura

Vzhledem k tomu, že práce vychází ze tří teoretických oblastí, bude využita vždy příslušná teoretická literatura – v případě teoretické části o vyrovnání se s minulostí vyjde autor především z monografie *Češi a jejich komunismus* F. Mayer, prací J. Rupnika a několika domácích titulů věnujících se oblasti zpracování tématu komunismu v dekadách po jeho pádu. V případě obecné části o onomastice, toponomastice a urbanonymech půjde o *Úvod do obecné onomastiky* a *Úvod do toponomastiky*. V oblasti historického exkurzu bude autor

čerpat z monografií věnujících se této části historie, především z nejaktuálnější publikace na toto téma *Mezi Stalinovou třídou a Husákovým tichem*. Každá z těchto částí bude doplněna i další rozličnou literaturou od odborných článků po všeobjímající lexikon *Pražský uličník* zahrnující všechna pražská pojmenování ulic včetně jejich historického vývoje.

V praktické části pak bude autor pracovat jednak s reakcemi samospráv na autorem položené otázky a na autorem zasláný podnět a jednak s reakcemi občanů ulice Pohraniční stráže na otázky položené při osobním dotazníkovém šetření.

Metodologie

Z hlediska metodologie bude v této práci aplikována interpretující komparativní případová studie, kdy bude existující teorie (jak o pojmenovávání ulic, tak o vyrovnávání se s komunistickou minulostí) aplikována na konkrétní případy (ulice Pohraniční stráže), které budou komparovány mezi sebou.

Dosavadní stav bádání

Onomastické práce se sice v některých případech věnují urbanonymům včetně těch honorifikačních, ovšem pouze z jazykové a věcné stránky, nikoliv z historiografického pohledu. Téma vyrovnávání se s komunistickou minulostí je zpravidla uchopeno spíše obecně než se zaměřením na jednu konkrétní formu vyrovnávání se (vyjma objemné souhrnné monografie věnující se pamětním místům na komunistický režim)¹, natož v podobě přejmenovávání ulic. Tato práce by tak mohla být z těchto důvodů přínosem z hlediska dosavadního bádání v oblasti. Nadto jde o téma aktuální, kdy se v reakci na ruskou agresi na Ukrajině objevily návrhy na přejmenování ulic nejen spojených s Ruskem (jako např. Ruská či Moskevská), ale i ulic spojených s česko-sovětskou zkušeností jako paralelou s invazí do Československa v roce 1968 (např. Koněvova). V neposlední řadě může z odpovědí na výzkumnou otázku vyplynout současný (byť izolovaný a konkrétní) stav vyrovnání (případně nevyrovnání) se s komunistickou minulostí relevantní z hlediska ve veřejném prostoru viditelné postupující relativizace komunistické minulosti.

¹ DEVÁTÁ, Markéta a kol. *Pamětní místa na komunistický režim v České republice*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2021.

Důvod výběru práce

Důvodem výběru této práce je vedle dlouhodobého zájmu jejího autora o stav veřejného prostoru i veřejné diskuse na téma komunistické minulosti i skutečnost, že dané téma není z historického pohledu dosud dostatečně zpracováno. Tato práce si tak klade za cíl přispět do debaty o vyrovnání se s komunistickou minulostí právě z tohoto méně tradičního pohledu na problematiku.

1. Vyrovnání se s komunistickou minulostí

Totalitní režimy s sebou s momentem svého pádu nesou otázku následné reakce na ně. V obecné rovině konkrétní stát a společnost může reagovat (i) úplným distancováním se od bývalého režimu s tím, že se toto vymezení stane společensky všeobecně přijímanou mantrou, (ii) zapomenutím či vytěsněním minulého režimu, kdy se z tématu stane určité tabu, (iii) kombinací těchto dvou přístupů, ať již přiblížením se k první variantě, nebo přiblížením se k druhé variantě. Jiným způsobem lze tyto přístupy rozdělit na (i) konzervativně-traditionalistický, který původní režim jednoznačně odsuzuje, (ii) obranářsko-budovatelský, který dělá za minulostí čáru a již se k ní nevrací a (iii) kombinací těchto dvou přístupů.²

Jaká reakce v daném státě proběhne, je ovlivněno celou řadou faktorů, nejvíce však délkou daného totalitního období, mírou přijetí režimu ve společnosti a způsobem jeho pádu. Obecně platí, že čím déle dané období trvá a čím lépe daný režim společnost snáší (či na něm přímo participuje), tím složitější je pro společnost jeho následné razantní odmítnutí. Na druhou stranu krvavý pád režimu nemusí nutně znamenat následně snadnější tranzici k demokracii, což lze ilustrovat na příkladu Rumunska. Do výše uvedeného pak dále vstupuje ještě následná vnitropolitická situace i zahraničně-politické vztahy a rodící se nová orientace.³

Pro účel této práce bude i vzhledem ke studovanému oboru pracováno pouze s vyrovnáním s komunistickou minulostí, a to převážně na případu Československa.

1.1. Definice

Aby bylo touto prací možno dojít k závěru, je nutné alespoň rámcově definovat pojem vyrovnání se s komunistickou minulostí. Přesná definice není ustálena a vzhledem k proměnlivosti jednotlivých parametrů a specifik nejspíš ani není možná, je však jistě možné pokusit se alespoň o rámcové vymezení a definici pro účel této práce.

Čistě z jazykového hlediska k ustálenému slovnímu spojení „*vyrovnat se s něčím*“ Příručka Ústavu pro jazyk český uvádí výkladová synonyma „*kladně se postavit*“, „*zvládnout*“ a

² KMEŤ, Norbert. Vyrovnávanie sa s minulosťou. Prítomnosť. roč. 16, č. 1 (2010), s. 52.

³ HOLUBEC, Stanislav. *Ještě nejsme za vodou: obrazy druhých a historická paměť v období postkomunistické transformace*. Praha: Scriptorium, 2015.

„vypořádat se“.⁴ Z tohoto jazykového hlediska je zajímavý především aspekt kladnosti, který předpokládá, že k dosažení cíle, tedy úplného vyrovnání se s něčím (v tomto případě s komunistickou minulostí) je zapotřebí pozitivní přístup. Ostatně ze slova zvládnout pak vyplývá i nezbytná aktivita, kterou je nutné k dosažení cíle vyvinout.

O definici vyrovnání se s minulostí se někteří autoři již dříve pokusili. Pro hledání definice v této práci jsou tak pro srovnání jistě relevantní i přístupy a pokusy o definice, které se s přibývajícimi roky od pádu komunistického režimu vyvíjely. Podle filosofa Karla Palka písíciho pod pseudonymem Petr Fidelius znamená vypořádání se s minulostí „*nahlédnout, do jaké míry je to, co se (s námi) událo, naším dílem, za něž jest nám převzít odpovědnost.*“⁵ Historik a politik Pavel Žáček se pak pokusil o několik tezí k definici vyrovnání se s komunistickou minulostí tak, že jde o „*proces, jenž pádem zločinného režimu automaticky získá počátek, nemá však konec.*“ Kromě časového vymezení pak zdůrazňuje, že i když je vyrovnání se s minulostí „*individuální záležitost vnímanou různými lidmi odlišně, má některé společné prvky.*“⁶ Právnik Jiří Kozák pak vnímá vyrovnání se s minulostí jako proces směřující do budoucna, kdy součástí celkové reformy společnosti nemá jít „*o prosté pojmenování minulého zla, jako (spíše) o budoucí charakter země a rozdělení politické a ekonomické moci ve státě.*“⁷ Tento přístup pak podtrhuje názorem, že vyrovnáním se s minulostí se lze „*vyvarovat vrstvení dalších chyb a omylů v tom, jak na ni reagujeme a do jaké míry jí dovolujeme ovlivnit současné dění.*“⁸ Německý historik Peter Steinbach pak ještě doplňuje zásadní prvky a prostředky k vyrovnání se s minulostí, mezi které patří „*sebekritika, schopnost se poučit a přiznat vinu, uznání odpovědnosti a z toho plynoucí ochota k obětem, která se pojí k procesu nápravy na rozličných úrovních.*“⁹

Výše uvedené definice (či pokusy o ně) jednoznačně ilustrují interdisciplinární charakter tématu, kdy např. z právního pohledu může být vyrovnání dokončeno (přijetím zákona a odsouzením posledního možného pachatele), zatímco z pohledu filosofického či

⁴ Internetová jazyková příručka. Online. ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. 2023. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=vyrovn%C3%A1n%C3%AD>. [cit. 2023-09-11].

⁵ FIDELIUS, Petr. *Kritické eseje*. Praha: Torst, 2000. s. 416.

⁶ ŽÁČEK, Pavel. *Boje o minulost: deset let vyrovnávání se s komunistickou minulostí - pokus o předběžnou bilanci*. Brno: Barrister & Principal, 2000, s. 129.

⁷ KOZÁK, Jiří. *Právo na pomezí diktatury a demokracie: právní vyrovnání s totalitní minulostí v České republice po roce 1989*. Téma (Auditorium). Praha: Auditorium, 2014, s. 7.

⁸ KOZÁK, Jiří. *Právo na pomezí diktatury a demokracie: právní vyrovnání s totalitní minulostí v České republice po roce 1989*. Téma (Auditorium). Praha: Auditorium, 2014, s. 12.

⁹ VILÍMEK, Tomáš. *Několik poznámek k problematice vyrovnání se s minulostí v České republice a Německu*. Přítomnost. roč. 16, č. 1 (2010), s. 39.

sociologického tento proces ukončen být zdaleka ještě nemusí. Zmíněná interdisciplinárnost s sebou však nese i určité riziko pohledu pouze z jednoho směru, je tedy třeba pokusit se při interpretaci vyrovnání se s minulostí vnímat problematiku s odstupem a perspektivou.

Vyrovnaní se s minulostí pak je nutné rozlišit i z různých hledisek podle vyrovnávající se entity, a to od vyrovnání se osobního, přes vyrovnání se lokální až po vyrovnání celospolečenské (státní). V krajních případech pak lze hovořit i o nadnárodním či evropském úhlu pohledu na vyrovnání se se společnou minulostí. Pro dosažení vyrovnání se v jednotlivých entitách, které však mohou probíhat souběžně, se pak vždy uplatní i vlastní formy, kdy např. v případě osobního či lokálního vyrovnání se s minulostí může být podstatné určité pamětní místo či právě i přejmenovávání ulic, které bude předmětem této práce. Vzhledem k nehomogenosti s minulostí se vyrovnávajících se skupin (kromě jednotlivců) je však nutné vnímat, že ne každý má touhu či ochotu se s minulostí vyrovnat, nicméně vzhledem k volebním preferencím, průzkumům veřejného mínění i stavu veřejné diskuse je možno v České republice (na rozdíl od jiných postkomunistických států s vyšší mírou náchylnosti k nostalgii po starém režimu či jeho přímému obdivování) hovořit o většinové společnosti, která má negativní smýšlení o období komunistické nadvlády a tedy měla (po pádu komunistického režimu) či stále má touhu a ochotu se s komunistickým režimem vyrovnávat.¹⁰

Vyrovnaní se s komunistickou minulostí podle shora uvedených náznaků definic různých autorů parafrází znamená *kladně a se sebereflexí pojmenovat minulé chyby, vyvodit z nich důsledky a poučit se do budoucna*. Tato, ani žádná jiná definice však není absolutně správná a pro každého může vyrovnání se s komunistickou minulostí znamenat odlišný proces, pro účely této práce je však možné s výše uvedenou definicí pracovat.

1.2. Formy vyrovnání se s komunistickou minulostí

Formy přispívající k vyrovnání se s komunistickou minulostí jsou různorodé a jejich úplný a uzavřený výčet neexistuje. Níže naznačené kategorie v následujících podkapitolách se pak současně i vzájemně prolínají a doplňují. Podle různých autorů se lze setkat s různou typizací, kdy povětšinou ta základní se dělí na právní, politické a morální formy vyrovnání se s minulostí.¹¹ Autor práce se bude držet základního rozdělení na právní a politické formy

¹⁰ HOLUBEC, Stanislav. *Ještě nejsme za vodou: obrazy druhých a historická paměť v období postkomunistické transformace*. Praha: Scriptorium, 2015, s. 136.

¹¹ VILÍMEK, Tomáš. *Několik poznámek k problematice vyrovnání se s minulostí v České republice a Německu*.

vyrovnání se s minulostí rozšířené o další tři menší kategorie, které jsou často opomíjené a mezi které by mohlo patřit právě sledované přejmenovávání ulic.

Co se týče časového hlediska, je zřejmé, že největší příležitost k vyrovnání se s minulostí nastává bezprostředně poté, co je možné s vyrovnáváním začít (tedy v případě českém na přelomu roků 1989 a 1990), jde však vždy o proces individuální, a to i podle formy vyrovnání (např. právní vyrovnání se s minulostí trvá déle vzhledem k trvání případných soudních procesů). O aktuálnosti a tím i relevantnosti tématu však svědčí nejen to, že k 1. říjnu 2023 byla přejmenována ulice Koněvova na pražském Žižkově na Hartigovu, což je minimálně zčásti možné vnímat jako akt vyrovnání se s komunistickou minulostí, nýbrž i počet nově vznikajících pamětních míst na komunistický režim, kdy největší počet nově vzniklých míst od roku 1989 byl v letech 2018 (46 míst) a 2019 (54 míst).¹²

1.2.1. Právní

Co se týče právní formy vyrovnání se s minulostí, je nutné na úvod předeslat, že bez politické zákonodárné vůle by se o žádném právním vyrovnání hovořit nedalo. První právní a politické kroky směřující k vyrovnání se s komunistickým režimem musí při každé změně režimu mířit k rekonstrukci právního státu pomocí změny politických, legislativních i hospodářských principů, na kterých stát stojí.¹³ Průvodním jevem každého z těchto kroků je pak nezbytně (mimoděk) i vyrovnávání se s minulostí.

Dalším právním krokem, ke kterému je třeba přistoupit bez zbytečného otálení, je napravení křivd, a to jak majetkových, tak osobních. Jinými slovy je třeba navrátit majetek těm, kterým byl sebrán, a odškodnit a rehabilitovat ty, kteří byli uvězněni či jiným způsobem perzekvováni.

Kromě zásadních legislativních aktů, jakými je změna ústavy rozvolňující základní mechanismy fungování státu, je pak přistupováno ke zrušení a přijetí celé řady dalších zákonů. Některé směřují k výše uvedeným restitucím, jiné k běžným činnostem života, lze

Prítomnosť, roč. 16, č. 1 (2010), s. 40.

¹² DEVÁTÁ, Markéta a kol. *Pamětní místa na komunistický režim v České republice*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2021, s. 14.

¹³ KOZÁK, Jiří. *Právo na pomezí diktatury a demokracie: právní vyrovnání s totalitní minulostí v České republice po roce 1989*. Téma (Auditorium). Praha: Auditorium, 2014, s. 6.

se však setkat i s deklaratorními zákony, které se vymezují vůči minulému režimu.

Velkou kapitolou celého tématu vyrovnání se s minulostí je potrestání těch, kteří spáchali za minulého režimu zločiny a tím ho udržovali při životě za cenu větší či menší perzekuce či omezení svobody různých skupin obyvatelstva. Orgány činné v trestním řízení (nejprve musí vzniknout či být doplněny) stojí před několika problémy – promlčením, množstvím případů, přetrvávající infiltrací osob z předchozího režimu a s tím i nechutí být ve vyšetřování příliš aktivní a v neposlední řadě nedostatkem důkazů, neboť zajistit důkazy u desítky let starých případů je často téměř nemožné. I z těchto důvodů tak může dojít k překvapení veřejnosti, která pro své vyrovnání osobní i společenské potrestání viníků oprávněně poptávala, ke zklamání z nedostatečných výsledků justice.

Specifickou kategorií právního vyrovnání se s minulostí je systém lustračních osvědčení, pomocí kterého je umožněno legislativně omezit některé osoby v působení v určitých funkcích, přičemž zpravidla jde o ty nejvyšší politické funkce. Otázkou těchto omezení je však doba, po kterou mají být zavedena, neboť jejich dočasné zavedení může sice znamenat, že po jejich konci je společnost s minulostí vyrovnaná a přirozeným způsobem se do daných funkcí dostanou jiné osoby, avšak může nastat i opačný efekt, kdy se tito lidé vrátí do daných funkcí. Naopak neomezená platnost příslušných zákonů by nutně evokovala jejich nutnost a proces vyrovnávání by tak z tohoto pohledu nebyl nikdy ukončen.

1.2.2. Politické

Poté, co se definitivně změní politický režim a proběhnou svobodné volby, se zpravidla k moci dostávají strany, které se vymezují vůči předchozímu režimu. Již nové rozvrstvení politické scény má potenciál prvních kroků vyrovnání se s komunistickou minulostí.

Klíčovou politickou otázkou je pak zúčtování s politickou silou, která se na padlém režimu podílela. V československém případě však možnost postavení KSČM mimo zákon neměla příliš jasné obrysy, což je o to paradoxnější, že oproti sousedním státům pokračovala s nezměněným názvem.¹⁴

Z politického hlediska, jakož i hlediska vyrovnání se s minulostí, je důležitá i změna kurzu v zahraniční politice, kdy se většina středoevropských a východoevropských států z područí

¹⁴ MAYER, Françoise. *Češi a jejich komunismus: paměť a politická identita*. Praha: Argo, 2009, s. 84.

SSSR postupně obrátila na západní struktury NATO a Evropské unie.¹⁵ Společensky je pak v této souvislosti důležitá možnost cestovat a využít do té doby nedostupných technologických výtobytků.

Politický aspekt vyrovnání se s minulostí má však i svou druhou fázi, kdy se po výše popsaném může opakovaně téma vyrovnání se s minulostí objevovat v politickém diskurzu pouze z ideologických či čistě politických důvodů či jako pouhé gesto či heslo. Tento přístup, respektive stavění všech jednotlivých kroků vyrovnání se s minulostí do politického kontextu, pak má negativní potenciál odradit společnost od tohoto tématu.

1.2.3. Paměťové

Nepochybně je velmi důležitou formou vyrovnání se s minulostí její zachycení do paměti národa, a to (i) odbornými pracovišti, kde se zkoumají různé aspekty režimu profesionálně, (ii) kulturně-vzdělávacími institucemi jako jsou různá muzea či výstavy, (iii) vytvořením míst pro vzpomínání, ať už památníky či pamětními deskami.

1.2.4. Kulturní

Zrušením cenzury se otevírá prostor pro vyrovnání se s minulostí formou kultury, a to pochopitelně všemi jejími formami od literatury přes film až po výstavy. Je však třeba mít na paměti, že kulturní tvorba se často odvíjí od poptávky a komerčního úspěchu, a tak se může stát, že reflexe minulého režimu se zde objeví stravitelněji pro diváka a nikoliv krajně odsuzujícím způsobem, který by vyznění daného díla nesvědčil. Je pak otázka, kolik si z takových děl jeho divák bere a do jaké míry jeho vnímání formuje jeho zkušenost s minulým režimem.

V českém kontextu jsou nejspíš nejocetovanějšími filmy porevoluční éry filmy Kolja a Pelíšky, ke kterým však mají někteří historici výhrady právě z toho důvodu, že komunismus zde vyznívá „lidsky“ a je zesměšňován či bagatelizován, což může přinést zkreslené mínění těch, kteří jej nezažili, případně těch, jejichž vzpomínka na něj se po letech už liší od žité skutečnosti.¹⁶ Svoji roli pro veřejnost a její vyrovnání nejméně v prvních letech po roce 1989

¹⁵ VESELÝ, Zdeněk. *Zahraniční politika polistopadového Československa jako součást vyrovnání se s minulostí*. Studia Politica Slovaca. 2018, roč. XI, č. 2, s. 2.

¹⁶ MAYER, Françoise. *Češi a jejich komunismus: paměť a politická identita*. Praha: Argo, 2009, s. 258.

měly také tzv. trezorové filmy, tedy filmy cenzurou zakázané, které často odhalovaly některou z problematických částí režimu a jejich zpřístupnění tak kromě tematizace těchto problematik připomínala dlouhé roky existující cenzuru.

1.2.5. Každodennost

Změny po změně politického režimu se týkají všech oblastí života obyvatel daného státu, běžných věcí, se kterými se každý denně potýká. Tato forma vyrovnání by se tak dala charakterizovat jako vyrovnání se s minulostí každodenním životem. V praxi může jít o nový přísun zahraničního zboží a tím i zlepšení kvality trhu a na něm prodávaných produktů, včetně např. vozového parku obyvatel. Stejně tak ale může jít o veřejný prostor, kterým každý den projdou tisíce lidí. Je-li z veřejného prostoru odstraněna socha, která zde stála několik dekád, určitě je to pro každého kolemjdoucího k zamyšlení. Nutnost dát najevo politickou diskontinuitu je obecně projevoována oficiálními dezidentifikačními gesty od přejmenování států a změny státních symbolů až po přejmenování míst a strhávání soch.¹⁷

Do této kategorie by tak spadala i touto prací zkoumaná forma vyrovnání s komunistickým režimem přejmenováním ulic. Jistě je rozdíl změna názvu ihned po změně politického režimu a změna názvu po více než 30 letech. V každém případě je skutečností, že i některé dávno zrušené názvy jsou v běžné komunikaci pamětníků nadále používány (např. PaKul či Fučikárna).

1.3. Vývoj vyrovnání se s minulostí v České republice

Východiska pro reakci na pád komunistického režimu a následné vyrovnání se s ním byla v Československu značně ambivalentní. Na jedné straně byl poměr členů strany ve vztahu k počtu obyvatel v Československu nejvyšší v celém východním bloku (včetně SSSR) a celkově za 40 let prošlo KSČ na 6 miliónů členů.¹⁸ Na straně druhé však po událostech roku 1968 a následné represivně-preventivní části normalizace došlo k určité rezignaci většinové části společnosti, která se uzavřela do sebe a adaptovala se na konzumní variantu normalizačního socialismu.¹⁹ Většina společnosti tak neměla po roce 1990 důvod pádu

¹⁷ MAYER, Françoise. *Češi a jejich komunismus: paměť a politická identita*. Praha: Argo, 2009, s. 19.

¹⁸ RUPNIK, Jacques. *Politika vyrovnávání s komunistickou minulostí. Česká zkušenost*. Soudobé dějiny. 2002, roč. 9, č. 1.

¹⁹ SUK Jiří. *Zjevení komunistické minulosti jako morálního a politického problému*. Přítomnost. roč. 16, č. 1 (2010), s. 26.

komunismu litovat a jen v údobí od 1. ledna 1989 do 30. června 1990 klesl počet členů KSČ z 1 701 085 na 756 120.²⁰ Nepochybně tak většina z těchto členů byla do té doby součástí KSČ z oportunistických či osobních důvodů, případně donucením okolnostmi, a nikoliv z důvodů vlastního přesvědčení. Kromě toho na společnost jistě působila ekonomická krize i hroící se režimy v okolních státech, z nichž pramenila touha po svobodě. Ve výsledku tak mělo nové politické a společenské uspořádání širokou společenskou podporu.

Kromě výše uvedeného byl důležitým determinantem dalších událostí také způsob pádu komunistického režimu a následného znovuoobnovení politické soutěže, kdy předání moci ve státě bylo rychlé, bez obětí a pokojné. Noví vedoucí představitelé Občanského fóra, Verejnosti proti nasiliu, ale i veřejnost obecně při událostech konce roku 1989 nenastoupili na radikální potřebu účtování s komunismem, což mělo nejspíš důvod často osobní, kdy téměř v každé širší rodině byl člen KSČ. Smířlivý tón v tomto ohledu tak zvolila i nová politická reprezentace, což přispělo ke skutečnosti, že živelné odsouzení komunismu nenastalo.²¹ Ostatně slova nově zvoleného prezidenta Václava Havla do čela Československa jsou toho důkazem. Ačkoliv byl však Václav Havel vězněm bývalého režimu, neuchýlil se k jeho radikálnímu odmítnutí, a naopak hledal smířlivější tón, když 16. prosince 1989 prohlásil, že „*milion sedm set tisíc komunistů netvoří nějaký jiný biologický nebo morální druh než jsme my ostatní.*“²²

Třetím východiskem pak byl aspekt dlouhého období od 70. do konce 80. let bez výraznějších událostí a s výjimkami (několika desítek vězněných osob) i bez výraznější perzekuce. Většina společnosti tak buď roky největšího teroru 50. let nezažila nebo nevnímala, případně na 80. léta vzpomínala jako na období klidu či dospívání. Vztah ke komunismu tak většinově negativní byl, nikoliv však natolik vyhraněně, aby společnost požadovala vedle pozitivních politických a společenských změn i razantní a demonstrativní odplatu viníkům.

Vše výše uvedené tak spíše nasvědčovalo nikoliv živelnému vyrovnání se s komunistickým režimem jako v Rumunsku, nýbrž postupným (a pomalejším) krokům.

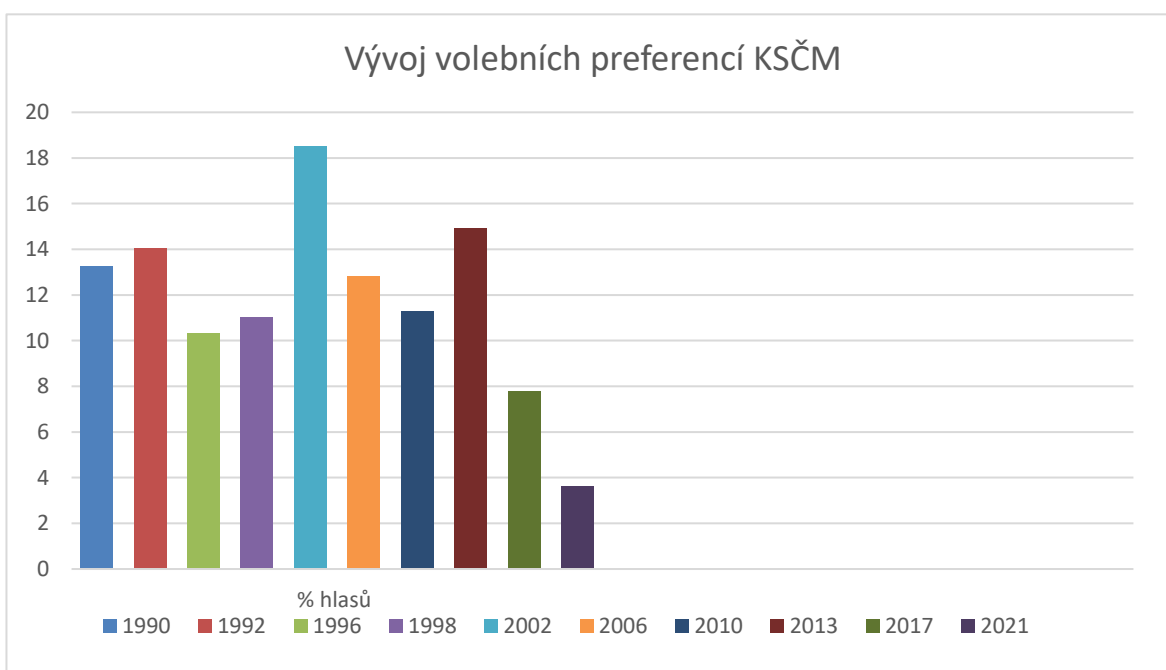
Zajímavým aspektem a měřítkem reakce na komunistický režim a současně též určitým

²⁰ MAYER, Françoise. *Češi a jejich komunismus: paměť a politická identita*. Praha: Argo, 2009, s. 84.

²¹ SUK Jiří. *Zjevení komunistické minulosti jako morálního a politického problému*. Přítomnost. roč. 16, č. 1 (2010), s. 27.

²² SUK Jiří. *Zjevení komunistické minulosti jako morálního a politického problému*. Přítomnost. roč. 16, č. 1 (2010), s. 27.

ukazatelem vyrovnání se s ním, byla a je přítomnost přímé pokračovatelské strany KSČ v rámci české politické scény (známé od roku 1990 pod pozměněnou zkratkou KSČM). Z grafu níže vyplývá, že KSČM dosahovala ve všech volbách do Poslanecké sněmovny (a před rokem 1993 do České národní rady) procentuálních zisků přes 10 %, a to až do roku 2017. V roce 2002, tedy 13 let po pádu režimu, získala KSČM dokonce téměř 20 % hlasů. Přestože analýza těchto dat a pátrání po důvodech těchto volebních výsledků by vydala na samostatnou, nejspíš politologicko-sociologickou studii, lze z historického hlediska alespoň poukázat na zajímavý rozpor mezi celospolečensky přijímaným antikomunistickým postojem vyznačujícím se mnoha legislativními a dalšími formami vyrovnání se s komunistickou minulostí a vysokou podporou KSČM ve volbách.

Graf č. 1, zdroj: vlastní zpracování dle volby.cz (ČSÚ)

V souvislosti s nezakázáním politické strany KSČM je pak paradoxní vznik dvou zákonných iniciativ, které ke kriminalizaci komunismu a současně k vyrovnání se s ním jednoznačně směřují. Jde o zákon č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu, který konstatuje, že „Komunistická strana Československa, její vedení i členové jsou odpovědní za způsob vlády v naší zemi v letech 1948 - 1989, a to zejména za programové ničení tradičních hodnot evropské civilizace, za vědomé porušování lidských práv a svobod, za morální a hospodářský úpadek provázený justičními zločiny a terorem proti nositelům odlišných názorů, nahrazením fungujícího tržního hospodářství direktivním řízením, destrukcí tradičních principů vlastnického práva, zneužíváním výchovy, vzdělávání, vědy a

kultury k politickým a ideologickým účelům, bezohledným ničením přírody...“ a že režim od roku 1948 do roku 1989 byl „zločinný, nelegitimní a je zavrženíhodný.“²³ V druhé řadě šlo o úpravu trestnosti komunistické ideologie, kdy nejprve došlo k postavení komunismu na roveň s fašismem novelizací trestního zákoníku v roce 1991, po zásahu Ústavního soudu byl však tento všeobecný odkaz na komunismus zrušen.²⁴ Definitivně se tak toto ustanovení dostalo až do nového trestního zákoníku přijatého v roce 2009, podle kterého je trestné veřejně popírat, zpochybňovat, schvalovat nebo se snažit ospravedlnit „komunistické nebo jiné genocidium nebo nacistické, komunistické nebo jiné zločiny proti lidskosti nebo válečné zločiny nebo zločiny proti míru.“²⁵

²³ Zákon č. 198/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-198>.

²⁴ KOZÁK, Jiří. *Právo na pomezí diktatury a demokracie: právní vyrovnání s totalitní minulostí v České republice po roce 1989*. Téma (Auditorium). Praha: Auditorium, 2014, s. 74.

²⁵ § 405 Zákona č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů, trestní zákoník. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>.

2. Vývoj pojmenovávání ulic na českém území na teoretickém základě onomastiky a toponomastiky

2.1. Onomastika a toponomastika

Ze všech vědních oblastí zabývajících se pojmenováváním je onomastika, jakožto nauka o vlastních jménech, tou nejnadřazenější. Vlastními jmény lze v kontextu onomastiky rozumět jména, která dva stejné nebo podobné jedince (či jakékoliv jiné entity) rozlišují, na rozdíl od jmen obecných. Přestože vlastními jmény jsou pojmenovávány obecně bytosti živé (osoby, zvířata, obyvatelé apod.) i neživé věci (zeměpisné jevy, lidské výtvoř, nebeská tělesa apod.), zkoumají se coby od onomastiky odvozené nauky především *antropomastika* (nauka o vlastních jménech lidských) a *toponomastika*.²⁶ Vedle těchto dvou hlavních nauk lze zmínit též *chrématonymistiku* coby nauku o vlastních jménech lidských výtvoř.²⁷

Funkce onomastiky a zprostředkovaně i dalších oborů, které pod ní lze zařadit, se odvíjí i od toho za jakou pomocnou vědu je onomastika považována. Dříve byla považována za pomocnou vědu historickou, sociologickou i demografickou, dnes však převládá její zařazení do lingvistiky.²⁸ K tomuto je však třeba doplnit, že v rámci lingvistiky má onomastika značnou míru autonomie a ovlivňuje jí řada mimojazykových faktorů.

Funkcí onomastiky a jednotlivých jmen jsou desítky, ty hlavní se však ustáleně dělí na pět základních okruhů obsahujících různé skupiny funkcí – (i) základní sdružené funkce (též jako aktivní), (ii) funkce pasivní, (iii) funkce sociálně klasifikující, (iv) funkce deskriptivní, (v) funkce expresivní.

První okruh funkcí zahrnuje ty funkce, které slouží k identifikaci, jde o funkce nominační, individualizující (diferenciační) a referenční.²⁹ Zjednodušeně řečeno jde o primární cíl onomastiky, tedy identifikaci objektu, a jeho odlišení od jiného objektu stejného druhu.

Druhý zmiňovaný okruh působící ve vztahu k prvému jako sekundární v sobě zahrnuje funkce asociační, evokační a konotativní a nad rámec těchto tří sobě obdobných též ideologizující, mytizující a honorifikující. Zatímco první tři zmíněné funkce aktivují při užití

²⁶ ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Učebnice vysokých škol (SPN). Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966., s. 8.

²⁷ ADÁMKOVÁ, Stanislava. *Problematika přenosu chrématonym do nového jazykového prostředí (na česko-ruském materiálu)*. In *Mladá slavistika : současné trendy ve výzkumu slovanských literatur, jazyků a kultur*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 85.

²⁸ ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 51.

²⁹ ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 23.

příslušného pojmenování emoce či spojení (z principu neutrální), druhá podskupina tří funkcí mají působit na uživatele jména a okolí.³⁰ Zbylé tři okruhy pak zasazují jednotlivá jména do dalšího kontextu (sociologického, časového, náboženského, psychologického apod.), pro tuto práci však nebudou nadále relevantní.

Výčet jednotlivých funkcí se liší podle jednotlivých autorů, v odborné literatuře se tak lze setkat i s jiným rozdělením stejných či obdobných funkcí.³¹ Pro účely této práce však bude pracováno s výše uvedeným rozdělením R. Šrámka.

2.1.1. Toponomastika

Toponomastika jakožto nauka o vlastních jménech zeměpisných se dle odborné teorie obecně dělí na tři základní části, a to (i) *choronyma* – jména států, zemí, krajů, okresů, (ii) *toponyma* – jména lidských sídel a jejich částí, tedy měst, obcí, ulic, mostů apod., a jména pomístní – pojmenování jakýchkoliv přírodních útvarů.³²

Speciální podmnožinou toponym jsou pak *urbanonyma*, která lze charakterizovat jako vlastní jméno jakéhokoliv objektu v rámci sídla městského typu, typicky může jít o ulice, mosty, fontány, budovy, ale i celé sídliště či čtvrti.³³

Způsoby tvorby urbanonym lze rozdělit do několika skupin – (i) podle směru ulice (např. radniční), (ii) podle polohy místa (např. U radnice), (iii) podle bývalých obyvatel ulice (např. Celetná), (iv) podle pomístních názvů (např. Letná), (v) podle významných událostí (např. Zborovská), (vi) podle významné osobnosti (např. Masarykovo náměstí).³⁴

V současnosti je tvorba urbanonym upravena zákonem č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon stanovuje v zásadě pouze dvě pravidla, z nichž pouze zákaz pojmenování části, ulice nebo prostranství po žijících osobách je obligatorní. Druhé pravidlo se vztahuje k pojmenování částí obce, která jsou dle zákona „*zpravidla převzaty z názvu zaniklých obcí, osad nebo z názvů historicky vzniklých území, na nichž se tyto části*

³⁰ ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 24.

³¹ PTÁČNÍKOVÁ, Martina. *Mezi Stalinovou třídou a Husákovým tichem: kapitoly z pražské toponymie. Šťastné zítřky* (Academia). Praha: Academia, 2021, s. 59.

³² ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Učebnice vysokých škol (SPN). Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966., s. 9-10.

³³ KOJETÍNOVÁ Martina. *Honorifikační urbanonyma a jejich úloha při formování poválečné urbanonymie (na příkladu Prahy)*. Acta Onomastica 56, 2016, s. 124.

³⁴ MATUŠOVÁ Jana. *Vývoj a standardizace pomístních jmen a urbanonym v českém pohraničí*. Naše řeč, ročník 72 (1989), číslo 4.

obce nacházejí.“³⁵ Zákonná ustanovení doplňuje výklad komentáře k zákonu, podle kterého „je žádoucí, aby při stanovení názvu bylo vycházeno z pravidel spisovné češtiny a vlastní název byl dostatečně důstojný.“ Komentář k citovanému zákonu též zdůrazňuje praktické doporučení, aby „byly voleny názvy nezpochybnitelných a historicky dostatečně ověřených skutečností“ se současným vyhnutím se užití názvů podporující názorové proudy tendující k omezování práv a svobod občanů.³⁶

Z výše definovaného okruhu funkcí onomastiky a jednotlivých jmen je především pro toponomastiku a zúženě obzvlášť pro urbanonyma typické využití posledně jmenovaného souboru funkcí – tedy funkce ideologizující, mytizující a honorifikující, a to přestože ze své podstaty by i urbanonyma měla mít primární funkci aktivní, tedy nominační, individualizující (diferenciační) a referenční tak, aby byl splněn základní účel urbanonym, tedy označení určitého místa na straně jedné a orientace podle tohoto názvu na straně druhé. V tomto ohledu se lze setkat s jednoznačnými odbornými názory, které vnímají negativně vznik jakýchkoli urbanonym pojmenovaných po osobách, a to z důvodů nejednoznačnosti k pojmenovanému místu (daná osoba většinou nemá žádný vztah k pojmenovávanému místu), nestabilitou a častým nahrazováním a s tím spojeným vytvořením tzv. ahistorického kontextu, podle kterého by se správně bitva u Stalingradu dnes měla označovat jako bitva u Volgogradu, v opačném přístupu by pak v kolonce místo narození měli mít hokejisté Čajánek a Čechmánek Gottwaldov.³⁷

2.1.2. Honorifikační urbanonyma

Urbanonyma pojmenovaná po významných osobách či významných událostech (poslední dva typy urbanonym podle způsobu vzniku) vždy z výše uvedených funkcí vedle těch základních nesou též funkci honorifikační, neboť je jim společné, že svou existencí oslavují a připomínají určitou osobu, událost, případně instituci.³⁸ Některá honorifikační urbanonyma nemusí nezbytně nutně obsahovat též funkci ideologizující a mytizující (byť jsou i odborné

³⁵ §27 odst. 2 zákona č. 128/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o obcích. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128>.

³⁶ ŠKOP, Jiří. *Komentář k § 28 [Rozhodování o názvech částí obce, ulic a veřejných prostranství]*. Zákon o obcích. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 167, marg. č. 5.

³⁷ DAVID, Jaroslav. *HONORIFIKAČNÍ TOPONYMUM*. In: Nový encyklopedický slovník češtiny. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/HONORIFIKA%C4%8CN%C3%8D%20TOPONYMUM>.

³⁸ KOJETÍNOVÁ Martina. *Honorifikační urbanonyma a jejich úloha při formování poválečné urbanonymie (na příkladu Prahy)*. Acta Onomastica 56, 2016, s. 124.

názory, že „funkcí honorifikačního urbanonyma je vyjádření určitého politického názoru“³⁹), jednoznačně však je případ souběhu honorifikační i ideologizující funkce častější než izolovaná honorifikační funkce. Autor práce v tomto ohledu vnímá absenci ideologizující funkce například u ulic pojmenovaných po politicky neutrálních sportovcích či umělcích, v dnešní době též u souboru ulic pojmenovaných po bájných přemyslovských knížatech na pražském Vyšehradě (Neklanova, Křesomyslova apod.), kde vedle honorifikační funkce stojí pouze ta mytizující. Přestože již samotný vznik urbanonyma má honorifikační charakter, v rámci urbanonym jsou významnější (hlavní třídy, náměstí) i méně významná (menší ulice, okrajové části měst), honorifikační prvek (a současně i ideologizující či mytizující) tak může být výběrem pojmenovávaného místa ještě znásoben. V praxi byla například v Praze tato problematika upravena v roce 1962, kdy zásady pro pojmenování požadovaly, aby pojmenování po osobách byla dána vždy jen takovým urbanonymickým objektům, které „svou výstavností a úpravou zaručují, že jejich pojmenováním bude významné osobnosti dána pocta.“⁴⁰

2.2. Vývoj pojmenovávání ulic na českém území

Autor předesílá, že v této podkapitole bude užívat především příkladu Prahy, kde je historie uličního pojmenování nejlépe doložena a zpracována.

Přestože stopy osídlení území České republiky jsou staré tisíce let a nejpozději od 14. století a urbanistických zásahů Karla IV. lze Prahu označovat jako sídelní město, oficiální systematika uličního pojmenování se váže až k 18. století. Pochopitelně však již dlouho před počátkem oficiálního užívání uličních názvů docházelo k pojmenování cest i ulic mezi lidmi přirozeným způsobem. Nejstaršími takovými pojmenováními jsou ulice Vyšehradská a Juditin most z 11., respektive 12. století. V případě Juditina mostu pak jde podle definic výše o první honorifikační urbanonymum použité na našem území, neboť se vázalo ke jménu druhé české královny Judity Durynské. Paradoxně most, který ve 14. století Juditin most nahradil, dnešní Karlův, své pojmenování získal až pět století po svém postavení v souvislosti s národním obrozením.

Během osvěcenských reforem nejprve došlo v roce 1770 k evidenci domů a vzniku čísel

³⁹ KOJETÍNOVÁ Martina. *Honorifikační urbanonyma a jejich úloha při formování poválečné urbanonymie (na příkladu Prahy)*. Acta Onomastica 56, 2016, s. 124-139.

⁴⁰ PTÁČNÍKOVÁ, Martina. *Mezi Stalinovou třídou a Husákovým tichem: kapitoly z pražské toponymie. Šťastné zítřky* (Academia). Praha: Academia, 2021, s. 28.

popisných, která nahradila (případně doplnila) dosavadní znaky (a nápisy) na průčelích domů. Vzhledem k tomu, že ke zlepšení orientace došlo pouze lokálně v daných ulicích, a nikoliv ve městě jako celku, bylo již v roce 1787 přistoupeno k pojmenovávání ulic, tržišť a dalších veřejných prostranství.⁴¹ Daná pojmenování byla z počátku striktně v německém jazyce jako úředním jazyce Rakouského císařství a názvy vycházely z historicky užívaných názvů pomístních (zpravidla pomístní název, k němuž bylo přičleněno německé *gasse* nebo *strasse*). Zkraje 19. století však začalo docházet k honorifikačním pojmenováním ulic podle příslušníků habsbursko-lotrinské dynastie (most Františka I. či ostrov Žofín) i podle tehdejšího nejvyššího purkrabího českých zemí hrabě Chotka (Chotkova ulice, Chotkovy sady). Protiváhou k tomuto postupu se stalo období národního obrození, kdy vyvstala snaha o pojmenování ulic a veřejných prostranství připomínající české dějiny a osobnosti. Velmi rychle tak došlo k pojmenování Václavského náměstí, Karlova mostu, Karlovy ulice, Karlova náměstí a mnoho dalších německých ulic bylo živelně přejmenováno neoficiálně nehledě na odpor úřadů.⁴²

2.2.1. Vývoj pojmenování ve 20. století

S rozrůstající se aglomerací měst se pak stalo aspektem i určité vyčerpání možností pojmenování daných ulic a veřejných prostranství. Při spojování velkých měst s okolní aglomerací po vzniku republiky (a ve větších městech i dříve) tak již názvy odvozené od nejvýznamnějších osobností dějin, směru, tvaru, staří a povrchu ulice, podle polohy vůči církevní stavbě, podle povolání a etnického původu obyvatel, podle prodávaného zboží apod. byly zabrané a bylo přistoupeno k většímu rozšíření honorifikačních urbanonym, a to vedle zmiňovaných mytizujících a ideologizujících motivů i z výše uvedeného čistě praktického hlediska.⁴³

Mnoho změn nastalo v oblasti urbanonym po vzniku Československa, kdy od roku 1920 dokonce zákon zakazoval taková pojmenování, která by byla v nesouladu s historií a vnějšími vztahy československého národa, obzvlášť pak připomínající osoby s nepřátelským

⁴¹ LAŠŤOVKA, Marek. *Pražský uličník: encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství*. Praha: Libri, 1997, s. 7.

⁴² LAŠŤOVKA, Marek. *Pražský uličník: encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství*. Praha: Libri, 1997, s. 13-14.

⁴³ KOJETÍNOVÁ Martina. *Honorifikační urbanonyma a jejich úloha při formování poválečné urbanonymie (na příkladu Prahy)*. Acta Onomastica 56, 2016, s. 125.

smýšlením vůči československému národu. Napříč českými městy tak vzniklo mnoho nových urbanonym oslavujících nově vzniklou republiku (náměstí Republiky, Národní, 28. října) a naopak zanikly ulice oslavující či jakkoliv připomínající rakouskou, habsburskou a v některých případech i katolickou tematiku.⁴⁴

Další zásadní obrat přišel se vznikem Protektorátu Čechy a Morava a převzetím iniciativy německými okupačními orgány, byť reforma přejmenování ulic a prostranství trvala více než rok od 15. března 1939. O to pečlivější však byla, a kromě zavedení dvojjazyčných názvů došlo k mnoha přejmenováním urbanonym ze dvou skupin – tzv. „*historicky protismyslných*“ a „*politicky svedených*“. Byly tak odstraněny některá urbanonyma vzniklá již za národního obrození (neboť měla národnostní charakter) a urbanonyma připomínající 1. světovou válku i osobnosti Československé republiky.⁴⁵

Po skončení 2. světové války pochopitelně došlo k navrácení urbanonym do předválečného stavu (konkrétně do stavu k 1. 10. 1938) a současně k některým novým pojmenováním vyplývajícím z právě skončené války, a to navzdory tomu, že dané osobnosti stále žily (krále Jiřího VI., Koněvova, Rybalkova, Stalinova apod.).⁴⁶ Převzetí moci ve státě komunisty se záhy projevilo i na stavu urbanonym a některá z těch čerstvě vzniklých opět zanikla (např. Eisenhowerova či krále Jiřího VI.) a po první vlně přejmenovávání v letech 1948-1951 došlo v roce 1952 k určení strategie, podle které byly jen v Praze přejmenovány vyšší desítky ulic, a to ve všech případech, kdy byly pojmenovány po jakýchkoliv událostech či osobnostech reakčních i protirevolučních (včetně části představitelů husitského panstva či příslušníky nekomunistického protinacistického odboje). Svou roli ve formování pojmenování ulic hrálo i opakované rozrůstání se velkých měst o okolní obce i narůstající výstavba a vznik nových ulic.⁴⁷

2.2.2. Vývoj po roce 1989 a dopad do dnešního stavu urbanonym

Jak vyplynulo z výše uvedeného, komunistický režim pečlivě přejmenovával i z jeho

⁴⁴ PTÁČNÍKOVÁ, Martina. *Mezi Stalinovou třídou a Husákovým tichem: kapitoly z pražské toponymie. Šťastné zítřky* (Academia). Praha: Academia, 2021, s. 21.

⁴⁵ LAŠŤOVKA, Marek. *Pražský uličník: encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství*. Praha: Libri, 1997, s. 22.

⁴⁶ LAŠŤOVKA, Marek. *Pražský uličník: encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství*. Praha: Libri, 1997, s. 24.

⁴⁷ LAŠŤOVKA, Marek. *Pražský uličník: encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství*. Praha: Libri, 1997, s. 25-26.

hlediska nezávadná urbanonyma, navíc vznikalo mnoho nové zástavby, která již byla pojmenovávána honorifikačními urbanonymy s ideologizujícím prvkem navozující zpravidla úctu k Sovětskému svazu, jeho městům, přírodě a hrdinům. Příkladem obou těchto jevů může být Ostrava na počátku 50. let, kdy z rozhodnutí Jednotného národního výboru Ostrava v roce 1951 došlo vedle mnoha přejmenování vyplývajících z komunistické ideologie (ulice Dra. Beneše, Rooseveltova, Wilsonova, Americká, Londýnská, Peléeova, ale i Mariánská či Anenská) i k přejmenováním na první pohled pro komunistickou ideologii nezávadných názvů Kazaňská či Hornický sad. V roce 1952 pak v nové zástavbě v Ostravě-Zábřehu bylo pojmenováno 26 ulic po hrdinných obráncích Stalingradu, tato urbanonyma jsou zde dodnes.⁴⁸ V roce 1952 došlo v pražských Vysočanech zřejmě k nejpozoruhodnější změně urbanonyma, kdy byla ulice Klímova pojmenovaná po někdejším šéfredaktorovi Lidových novin umučeném v Terezíně, nahrazena ulicí Emanuela Klímy, který byl taktéž novinář, odbojář a též zemřel za 2. světové války, jen nepsal pro Lidové noviny, ale Rudé právo.⁴⁹

Přestože po roce 1990 proběhlo přejmenování těch nejvíce ideologizujících urbanonym, zůstalo mnoho urbanonym, která jsou honorifikační i ideologizující, avšak nejsou v rozporu s hodnotami moderní demokratické společnosti. Jde o geografické celky, ruská města či osobnosti ruské historie (např. obránci Stalingradu). Přestože po přejmenování těchto názvů nebyla společenská, ani politická poptávka (s výjimkou zmíněné reakce na ruskou agresi na Ukrajině v roce 2022 v případě Moskevské a Ruské ulice), inklinují v celorepublikovém kontextu urbanonyma zdaleka více k východní ruské kultuře než k státem a demokratickými hodnotami preferované západní kultuře.

Pro porovnání lze uvést, že ulice Moskevská se nachází v 19 obcích, zatímco ulice Londýnská v 7 obcích, Pařížská v 5 obcích, Berlínská ve 3 obcích a Washingtonská ani v jedné obci. Ulice Gruzínská v 5 obcích, zatímco Lucemburská ve 3 obcích či Lichtenštejnská v jediné obci, přestože s těmito státy máme jistě společně daleko více než s Gruzii. Nejspíš nejmarkantnější je rozdíl v případě ulic pojmenovaných po Juriji Gagarinovi, kterých se nachází v České republice 32, není však překvapivé, že Armstrongova se zde nenachází ani jedna, pro kontext je však vhodné uvést, že méně ulic je

⁴⁸ *Ostravský uličník*. Online. Dostupné z: http://www.mapomol.cz/UliceHistorie/Hist_1952.html [cit. 2023-11-19].

⁴⁹ Jde o dnešní Freyovu ulici. KOJETÍNOVÁ Martina. *Honorifikační urbanonyma a jejich úloha při formování poválečné urbanonymie (na příkladu Prahy)*. *Acta Onomastica* 56, 2016, s. 132.

pojmenovaných i po Miladě Horákové (30), Karlovi IV. (21) či Jaroslavu Heyrovském (15). Obdobný počet pojmenovaných ulic jako v případě Gagarina náleží též A. S. Puškinovi (34) či L. N. Tolstému (29), P. I. Čajkovskému (22). Oproti ruským umělcům jsou v upozadění Mozart (17), Kafka (11), Goethe (9) či Beethoven (7), přičemž všichni měli k českému území osobní vztah. Co se týče jiných než německých tvořících autorů, je zde ještě méně urbanonym po nich pojmenovaných, jméno Victora Huga nesou 3 ulice, Andersena 1 ulice a po Shakespeareovi, Dickensovi, Orwellovi, Fitzgeraldovi nebo Hemingwayovi není na území České republiky pojmenované jediné urbanonym.⁵⁰

Z výše uvedeného shrnutí vyplývá, že za uplynulých 105 let došlo na území České republiky k nejméně pěti (někteří autoři uvádí až sedm) hromadným přejmenováním (1918, 1940, 1945-1947, 1948-1952, 1989-1992) v rozsahu, který odborná literatura označuje za toponomické čištění.⁵¹ Některé ulice tak za uplynulých 105 let nesly hned 6 (případně i více) pojmenování, což z principu odporuje vymezené hlavní funkci toponym a urbanonym, tedy orientačnímu, kdy ostatně tento jev lze pozorovat v běžné mluvě české společnosti (v Praze např. Fučíkárna coby holešovické výstaviště, Pakul coby kongresové centrum či Leninka coby Evropská). Toponomastické čištění lze názorně ilustrovat na dnešním pražském Masarykově nábřeží, které se postupně jmenovalo Františkovo (do 1912), Riegrovo (1912-1940), Vltavské (1940-1942), Reinhard-Heydrich-Ufer (1942-1945), Riegrovo (1945-1946), Gottwaldovo (1946-1990) a od roku 1990 nese dnešní název.⁵²

⁵⁰ Územně identifikační registr ČR [online]. [cit. 2023-11-19]. Dostupné z: <http://www.uir.cz/ulice>.

⁵¹ PTÁČNÍKOVÁ, Martina. *Mezi Stalinovou třídou a Husákovým tichem: kapitoly z pražské toponymie*. Šťastné zítřky (Academia). Praha: Academia, 2021, s. 61.

⁵² LAŠŤOVKA, Marek. *Pražský uličník: encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství*. Praha: Libri, 1997, s. 444-445.

3. Ulice Pohraniční stráže v kontextu vyrovnání se s komunistickou minulostí

Napříč Českou republikou je několik ulic jednoznačně evokujících komunistickou minulost. Ve třech obcích je ulice pojmenována po někdejším komunistickém předsedovi vlády a poté prezidentovi Antonínu Zápotockém, v pěti obcích dodnes nesou ulice název ČSLA odkazující k československé lidové armádě, která byla složkou ozbrojené moci komunistického režimu, řada obcí má ulice pojmenované po sovětských generálech a město Karviná pak dodnes má ulici pojmenovanou po sovětské kosmonautce Valentíně Těřeškovové.⁵³ Vzhledem k tomu, že Valentina Těřeškovová stále žije a dokonce je poslankyní ruské Státní dumy, je toto pojmenování v rozporu s aktuálně platným zákonem o obcích, který zakazuje pojmenování ulice po žijící osobě. Nad rámec výše uvedeného je vhodné doplnit, že na Slovensku ve dvou městech zůstalo pojmenování ulice po Klementu Gottwaldovi.

Pro účely této práce však byla vybrána ulice Pohraniční stráže objevující se celkem v 10 obcích v České republice. Po začátku války na Ukrajině v únoru 2022 se objevila řada iniciativ požadujících přejmenování především ulic Moskevská a Ruská, nejdále došla situace v České Lípě, kde zastupitelé změnu odsouhlasili, poté však v reakci na odpor obyvatel uspořádali elektronickou anketu, ve které se lidé vyslovili pro ponechání obou názvů (61,9 % pro zachování Moskevské, 61,1 % pro zachování Ruské). Nakonec se změna v České Lípě neudála.⁵⁴ I tato iniciativa však ukazuje, že přejmenování ulic je aktuální fenomén, který se navíc v souvislosti s právě probíhajícími událostmi může vracet. U ulic pojmenovaných po městech či státech by však nejprve musel být uskutečněn detailní průzkum pozadí každého jednotlivého pojmenování, neboť se v těchto urbanonymech mísí honorifikační prvek s geografickým a řada těchto pojmenování mohla vzniknout nezávisle na spojení Československa a Sovětského svazu. I z tohoto důvodu autor práce vybral k výzkumu urbanonym, u kterého je honorifikační i ideologizující prvek zřejmý.

⁵³ Územně identifikační registr ČR [online]. [cit. 2023-11-19]. Dostupné z: <http://www.uir.cz/ulice>.

⁵⁴ Změna názvů se nekoná. Ruská a Moskevská ulice v Lípě zůstanou [online]. [cit. 2023-11-19]. Dostupné z: https://ceskolipsky.denik.cz/zpravy_region/zmena-nazvu-se-nekona-ruska-a-moskevaska-ulice-v-lipe-zustanou-20220504.html.

Pro upřesnění autor práce předesílá, že v obecné rovině uvádí v souladu se zákonem o obcích souhrnné legislativní označení obec nehledě na to, zda jde o obec, městys či město.

3.1. Pohraniční stráž

Přestože se tato práce nezabývá komplexní problematikou Pohraniční stráže jako represivní složky, pro kontext je důležité uvést alespoň základní informace, které na jedné straně odůvodňují spojení s komunistickým režimem a na druhé straně odůvodňují výběr pro zkoumání v rámci této práce.

Pohraniční stráž byla vytvořena v roce 1949 z pohraničních útvarů SNB jakožto výkonný orgán ministerstva vnitra a jejím cílem bylo zajistit státní hranici z vnější a (především) vnitřní strany před uprchlíky z Československa. Legislativně byla Pohraniční stráž upravena až zákonem č. 69/1951 Sb., o ochraně státních hranic. Úvodní ustanovení tohoto zákona odůvodňuje existenci Pohraniční stráže tak, že „*k zajištění pokojné výstavby socialismu v naší vlasti je třeba účinně chránit státní hranice před pronikáním všech nepřátel tábora pokroku a míru.*“ Zároveň je v tomto ustanovení uvedeno, že ochrana státních hranic „*je proto povinností každého občana*“. Služba v Pohraniční strážce pak je podle zákona vykonávána „*pro její význam, odpovědnost a namáhavost*“ vybranými příslušníky pracujícího lidu.⁵⁵ Obecný legislativní rámeček byl však doplňován směrnici, které již od roku 1949 upravovaly úlohu členů Pohraniční stráže tak, že je třeba „*zajistit a střežit státní hranici a likvidovat vše, co směřuje proti lidově demokratickému státnímu zřízení, a vůbec všechno, co je proti bezpečnosti republiky po stránce vnější i vnitřní.*“ Další směrnice po vybudování elektrifikovaných drátěných zátarasu stanovila, že po jeho překonání „*narušitelem*“ „*pokračuje hlídka v usilovném pronásledování až do zadržení nebo likvidování narušitele.*“⁵⁶

Pro úplnost je vhodné uvést, že v den účinnosti výše uvedeného zákona byl zřízen památný den, který se slavil jako Den Pohraniční stráže (11. červenec).⁵⁷ Kromě toho pak došlo k uvedení mnoha filmů a dalších forem propagandy zobrazujících Pohraniční stráž jako

⁵⁵ Zákon č. 69/1951 Sb., o ochraně státních hranic. Dostupné zde: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1951-69>.

⁵⁶ MAŠKOVÁ, Tereza a RIPKA, Vojtěch. *Železná opona v Československu: usmrcení na československých státních hranicích v letech 1948-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015, s. 41.

⁵⁷ PORTMANN, Kateřina a PAŽOUT, Jaroslav (ed.). *Život na československých hranicích a jejich překračování v letech 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2017, s. 137.

hrdinnou složku.⁵⁸ Do tohoto rámce pak lze zpětně vztáhnout souvislost současného pojmenování ulic Pohraniční stráže, neboť pojmenování těchto ulic se váže k této a pozdější době. Je zde tak patrný silný honorifikační i ideologizující motiv pojmenování.

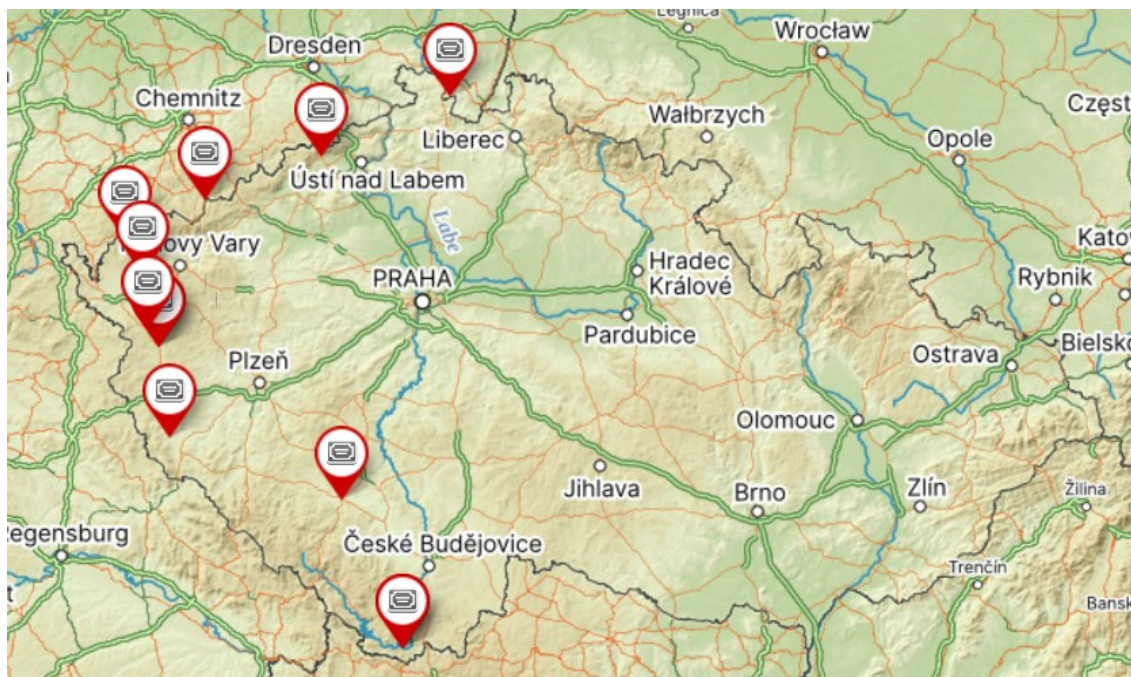
Co se týče absolutních čísel, Pohraniční stráž v období 1948-1989 usmrtila střelbou 128 osob a 96 osob bylo zabito elektrickým proudem.⁵⁹ 6 osob bylo usmrceno střelbou po roce 1975, kdy se Československo zavázalo v Závěrečném aktu první Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě respektovat lidská práva a základní svobody „*v souladu s cíli a zásadami Charty OSN a s Všeobecnou deklarací lidských práv*“, kdy podle čl. 13 Všeobecné deklarace lidských práv platí, že „*Každý má právo opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní, a vrátit se do své země.*“

⁵⁸ MAŠKOVÁ, Tereza a RIPKA, Vojtěch. *Železná opona v Československu: usmrcení na československých státních hranicích v letech 1948-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015, s. 45.

⁵⁹ MAŠKOVÁ, Tereza a RIPKA, Vojtěch. *Železná opona v Československu: usmrcení na československých státních hranicích v letech 1948-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015, s. 92.

3.2. Ulice Pohraniční stráže

Pojmenování Pohraniční stráže nese dodnes v České republice 10 obcí. Jak je patrné z obrázku č. 1, jde s výjimkou Strakonice, o místa blízka bývalé železné oponě a místům, kde brigády Pohraniční stráže operovaly, případně měly dislokované své rotty. Ulice Pohraniční stráže se však nacházely i v jiných městech, a to včetně Sušice, Teplic či Prahy, kde však byly přejmenovány krátce po roce 1989.

Obrázek č. 1, zdroj: mapy.cz

Doplnění obrázku č. 1 - Vzdušné vzdálenosti ulice od nejbližší státní hranice:

Dubí	Vejprty	Poběžovice	Strakonice	Varnsdorf	Kraslice	Chodová Planá	Vyšší Brod	Velká Hleďsebe	Svatava
6 km	0 km	11 km	40 km	0 km	2 km	13 km	5 km	12 km	20 km

Zdroj: Google maps

Průměrná vzdálenost: $109/10 = 10,9$ km

3.3. Informace od samospráv

Autor práce nejprve oslovil se základními otázkami každou z obcí podle zákona č. 106/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o svobodném přístupu k informacím. Položeny byly následující otázky:

- 1) Od kterého roku je v dané obci evidována ulice Pohraniční stráže?
- 2) Zabýval se některý z orgánů obce po roce 1989 případným přejmenováním ulice Pohraniční stráže?

- 3) Kdy a s jakým výsledkem (např. kolik ulic bylo přejmenováno) po roce 1989 proběhlo v obci přejmenování ulic s politicky motivovaným názvem?
- 4) Obdržel některý z orgánů obce v období od roku 1989 podnět k přejmenování ulice Pohraniční stráže?

Reakce na položené otázky byly často ovlivněny skutečností archivace některých dokumentů a z toho plynoucí nedostupností informací. Přesto se však v polovině obcí podařilo nalézt, odkdy ulice Pohraniční stráže má svůj název. Přestože by se mohlo zdát, že z honorifikačního hlediska by bylo logické ulice po Pohraniční stráži pojmenovat krátce po jejím vzniku v roce 1951, aby byl podpořen její pozitivní obraz u veřejnosti, došlo k tomuto pouze v jednom z pěti případů, a to v obci Velká Hleďsebe, kde ulice nese tento název od roku 1952. Stejný přístup k přejmenování proběhl v Praze, kdy od roku 1951 nesla dnešní ulice Eliášova na Praze 6 pojmenování Pohraniční stráže, když nahradila právě tehdejší Eliášovu.⁶⁰ Obce Dubí a Varnsdorf pojmenovaly ulice Pohraniční stráže v 60. letech, Vejprty v roce 1971 a Vyšší Brod dokonce až v roce 1979.

Co se týče dřívějšího zvažování přejmenování ulice Pohraniční stráže, proběhlo ve čtyřech případech. Nejprve v souvislosti s přejmenováním jiných ulic ve Strakonici v roce 1995, kdy byly usnesením městské rady Strakonice č. 131/95 přejmenovány ulice Fučíkova (na Želivského) a Švermova (na Dr. Jiřího Fífky), dalších pět ulic spojených s komunistickým režimem (Budovatelská, Kosmonautů, Obránců míru, Pohraniční stráže a Spojařů) však přejmenováno nebylo. V roce 2000 pak ve Vejprtech došlo k částečnému přejmenování ulice Pohraniční stráže, kdy její část bezprostředně vedoucí přímo ke státní hranici byla přejmenována na Bärensteinská (dotklo se to 4 čísel popisných). Vedení města Vyšší brod se „v letech 2002 – 2006 dotazovalo občanů žijících na sídlišti, zda chtějí ulici přejmenovat. To se setkalo s nevolí občanů vzhledem ke změně adresy trvalého bydliště ve všech osobních dokumentech. Vedení města tuto otázku oficiální cestou neřešilo.“⁶¹ A v roce 2010 na základě podnětu od občana jednalo o možné změně zastupitelstvo města Kraslice, avšak bez realizace dalších kroků.

Obecně se změny názvů ulic po roce 1990 týkaly především větších měst, proběhly tak pouze

⁶⁰ LAŠŤOVKA, Marek. *Pražský uličník: encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství*. Praha: Libri, 1997, s. 164.

⁶¹ místostarosta@mestovyssibrod.cz. 2023-06-19. *Věc: Vyhovění žádosti o poskytnutí informace dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím [osobní komunikace]*. Spisová zn.: MEUVB/3884/2023-mist.

ve Strakonících (12 ulic), Varnsdorfu (10 ulic) a Vyším Brodu (2 ulice).

3.4. Reakce samospráv na podnět k přejmenování ulice

Po zodpovězení otázek dle předchozího odstavce bylo všech 10 obcí podnětem vyzváno k projednání přejmenování ulice. Tento krok ukázal jakými různými způsoby se k této možnosti jednotlivé samosprávy staví, tedy zda je k přejmenovávání ulic vůbec nezbytná politická vůle. Co se týče právního rámce podnětu, zákonodárce v zákonu č. 128/2000 Sb., o obcích, přiznává právo podání podnětu včetně lhůty k vypořádání zastupitelstvem či jiným orgánem občanu obce.⁶² Autor práce není občanem ani jedné z obcí a podnět tak byl podán dle jiné právní konstrukce, čl. 18 Listiny základních práv a svobod. Listina základních práv a svobod je sice právní normou vyšší právní síly než zákon o obcích a čl. 18 garantuje právo „*obracet se na státní orgány a orgány územní samosprávy s žádostmi, návrhy a stížnostmi*“, nespojuje však toto právo s lhůtou pro daný orgán a dosud není judikaturou řešena ani otázka, zda toto garantované právo není provedeno právě zákonem o obcích a návrhovatel (žadatel) skutečně nemusí být nutně občanem dané obce.

Reakce obcí tak nebylo možné vynutit, nicméně i neprojednání v žádném z orgánů a ponechání podnětu bez odezvy je jeden z možných způsobů reakce, který vyjadřuje vůli obce. Dalšími možnými způsoby reakcí jsou pak zamítavá odpověď v podobě neprojednání či nepředání příslušnému orgánů a poslední možností pak projednání v některém z orgánů (podle vnitřní struktury obce zpravidla zastupitelstvo, v některých případech však rada) obce, ať již s pozitivním či negativním výsledkem.

Prvním způsobem, tedy ponecháním podnětu bez reakce, se s podnětem vypořádaly 4 obce – Dubí, Strakonice, Chodová Planá a Svatava. Obce Varnsdorf, Vyší Brod a Velká Hleďsebe zvolily druhou variantu, tedy reakci v podobě zamítavé odpovědi, případně nepředání příslušnému orgánu. V případě Varnsdorfu byl podnět „*projednán s vedením města a bylo rozhodnuto, že v současné době nebudeme k přejmenování ulice přistupovat.*“⁶³ Vedení města však není orgánem ve smyslu zákona o obcích, nešlo tak o řádné projednání. V případě Velké Hleďsebe pak sice reagoval přímo starosta s širším odůvodněním, avšak ani on není v tomto případě orgánem s rozhodovací pravomocí ve smyslu zákona o obcích.

⁶² § 16 odst. 2 písm. g) zákona č. 128/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o obcích. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128>.

⁶³ radek.kriz@varnsdorf.cz. 2023-11-28. Re: *Žádost o poskytnutí informace*. [osobní komunikace].

Obec Velká Hleďsebe o přejmenování ulice Pohraniční stráže neuvažuje, „jelikož se jedná o velice obydlenou lokalitu převážně občanů důchodového věku a sídlem mnoha firem, kdy přejmenování této ulice by pro všechny dotčené znamenalo nemalé finanční náklady.“⁶⁴ V případě Vyššího Brodu pak místostarostka přislíbila předání podnětu k projednání radě města, avšak z žádného z dostupných zápisů z jednání rady města Vyšší Brod není patrné, že by byl podnět projednán. Již při podání této informace však bylo avizováno, že „u občanů žijících v dané lokalitě převládne praktická stránka věci, což znamená, že nebudou nakloněni ke kontaktování všech možných institucí ke změně adresy trvalého bydliště na všech dokumentech.“⁶⁵

V obcích Pobežovice a Kraslice projednalo možnou změnu v obou případech zastupitelstvo, přičemž v obou případech zastupitelstva se změnou nesouhlasila – v Pobežovicích poměrem 12 proti přejmenování, jeden zastupitel se zdržel a dva byli nepřítomni,⁶⁶ v Kraslicích bylo proti přejmenování všech 14 přítomných zastupitelů.⁶⁷ V případě obce Vejprty projednala podnět Rada města a vyhlásila anketu zveřejněnou na webových stránkách obce od 22. 6. 2023 do 31. 7. 2023, přičemž předmětem ankety byla otázka: „Jste pro změnu názvů ulice Pohraniční stráže, Maxima Gorkého a Moskevská?“. Pro odpověď „ANO, jsem pro změnu názvů ulic“ hlasovalo 32 osob a pro odpověď „NE, nic měnit nechci“ hlasovalo 137 osob. Přestože nelze upřít obci Vejprty snahu projednat podnět řádně, rozšíření možnosti o přejmenování dalších dvou ulic znehodnocuje výpovědní hodnotu ankety a názoru občanů konkrétně na ulici Pohraniční stráže, současně pak může být forma ankety zveřejněné na webových stránkách přístupných všem včetně občanů jiných obcí zavádějící i z hlediska výpovědní hodnoty výsledků, kdy není zřejmé, kolik občanů s trvalým bydlištěm v ulici Pohraniční stráže se skutečně vyjádřilo. S výsledky ankety se Rada města Vejprty seznámila a vzala je na vědomí, žádné další kroky však již neučinila.⁶⁸

⁶⁴ technik@obecvuh.cz. 2023-06-26. Podnět k přejmenování ulice Pohraniční stráže. [osobní komunikace].

⁶⁵ mistostarosta@mestovyssibrod.cz. 2023-06-19. Věc: Vyhovění žádosti o poskytnutí informace dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím [osobní komunikace]. Spisová zn.: MEUVB/3884/2023-míst.

⁶⁶ Usnesení 5/6ZM/2023 z jednání č. 6 zastupitelstva města Pobežovice ze dne 7. 9. 2023. Dostupné z: <https://uzob.cz/zasedani/zobrazit-usneseni/152-pobezovice/61>.

⁶⁷ Usnesení 0202/2023-ZM/11 z jednání č. 11 zastupitelstva města Kraslice ze dne 21. 9. 2023. Dostupné z: <https://usneseni.kraslice.cz/usn#!Bod/6884>.

⁶⁸ Usnesení č. 305/2023 z jednání č. 8 rady města Vejprty ze dne 14. 8. 2023. Dostupné z: <https://www.vejprty.cz/progres/lib/files.php?id=1344>.

3.5. Reakce obyvatel na dotazníkové šetření

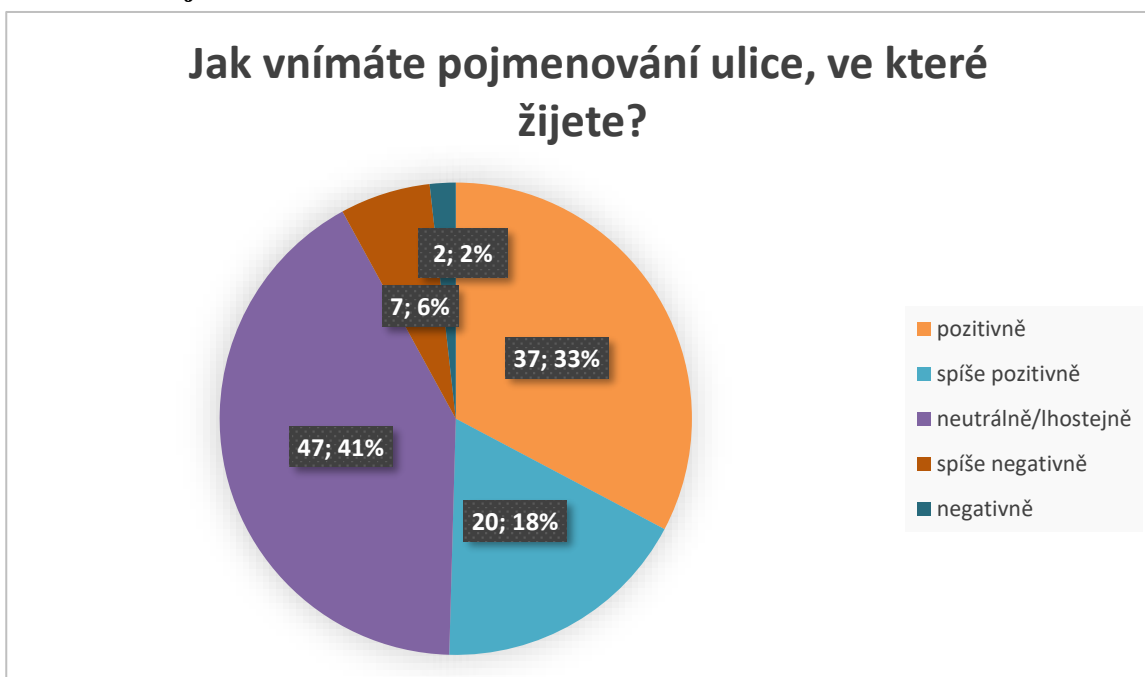
Ve dnech 4. 11. 2023 (Dubí, Vejprty, Kraslice, Svatava), 5. 11. 2023 (Poběžovice, Chodová Planá, Velká Hleďsebe), 17. 11. 2023 (Varnsdorf) a 18. 11. 2023 (Strakonice, Vyšší Brod) proběhlo dotazníkové šetření mezi obyvateli ulic Pohraniční stráže v jednotlivých obcích. Responzivita byla ovlivněna víkendovým termínem i počasím, nicméně se autorovi práce podařilo nasbírat přes 100 reakcí tvořících dostatečný výzkumný rámec pro vyhodnocení části této práce. Kromě osobních rozhovorů s respondenty vyzval autor práce v případě nezastižení a přístupnosti poštovní schránky dopisem obyvatele, aby na položené otázky odpověděli prostřednictvím e-mailu (6 respondentů), sms (2 respondenti), telefonního hovoru (2 respondenti), případně též webového formuláře (10 respondentů), k němuž byl na dopise přiložen QR kód.

Respondentům byly položeny následující otázky:

- 1) Jak vnímáte pojmenování ulice, ve které žijete?
 - a) pozitivně, b) spíše pozitivně, c) neutrálně/lhostejně, d) spíše negativně, e) negativně
- 2) Do jaké míry vnímáte název ulice jako spojený s komunistickou minulostí?
 - a) jednoznačně, b) silně, c) neutrálně/nevím, d) málo, e) vůbec
- 3) Jak byste vnímal/a přejmenování této ulice?
 - a) pozitivně, b) spíše pozitivně, c) neutrálně/lhostejně, d) spíše negativně, e) negativně
- 4) Došlo podle Vašeho názoru v České republice k vyrovnání se s komunistickou minulostí?
 - a) ano, úplně, b) spíše ano, c) napůl, d) spíše ne, e) vůbec
- 5) Vnímali byste přejmenování ulice jako vyrovnání se s komunistickou minulostí?
 - a) ano, úplně, b) spíše ano, c) napůl, d) spíše ne, e) vůbec

Kromě vyhodnocení v podobě zpracování do grafů přistoupil autor práce k procentuálnímu vyhodnocení odpovědí na dané otázky, kdy váženým průměrem (100 % - 75 % - 50 % - 25 % - 0 %) k jednotlivým odpovědím získal další formu vyhodnocení, kdy byly tímto způsobem lépe zohledněny neutrální či lhostejné hlasy i hlasy částečně se přiklánějící k pozitivní či negativní odpovědi.

3.5.1. Pojmenování ulice

Graf č. 2 – vlastní zpracování

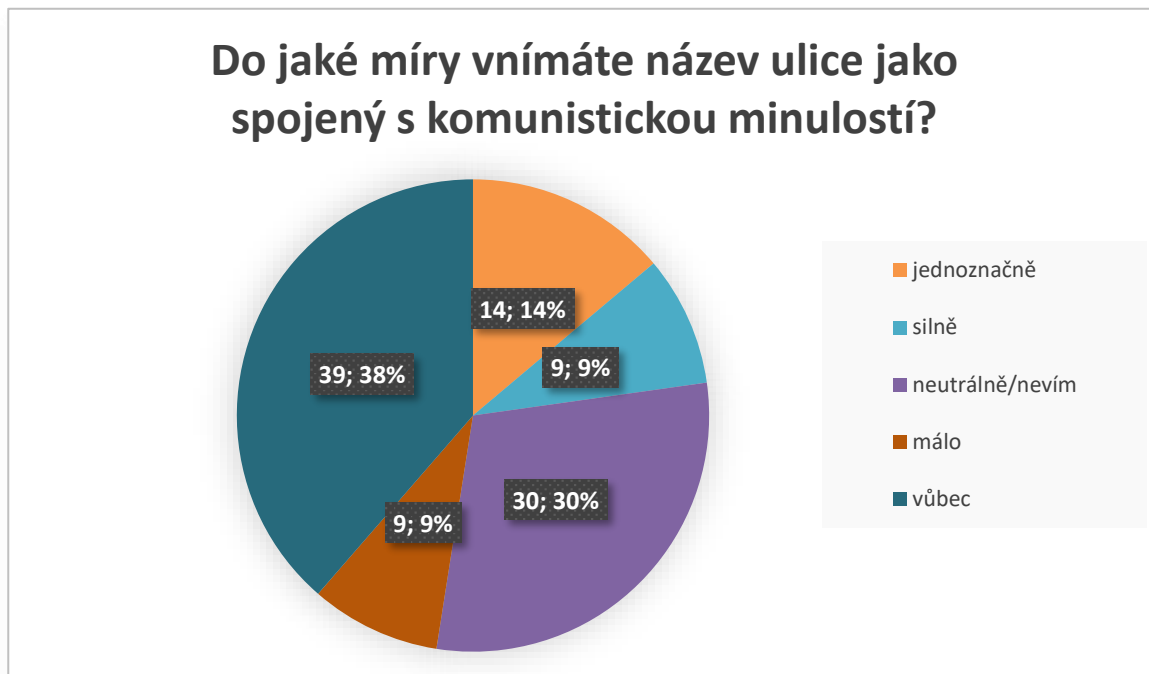
Procentuální vyhodnocení: 68,36 %

Z grafu č. 2 vyplývá, že nejvíce respondentů napříč obcemi odpovědělo, že má k pojmenování ulice Pohraniční stráže neutrální nebo lhostejný vztah. Pouhých 8 % respondentů pak mělo na pojmenování ulice negativní náhled, přičemž jen 2 % přímo negativní. Naopak odpovědi spíše pozitivní a pozitivní zvolilo dohromady přes 50 % respondentů. Respondenti nad rámec odpovědi zmiňovali, že jsou na pojmenování zvyklí, často po celou dobu svého života, případně že k tomuto místu a jeho historii neodmyslitelně patří. V několika případech pozitivních reakcí se též objevil argument jedinečnosti názvu, který není téměř jinde v České republice.

Reakce se pochopitelně v jednotlivých obcích lišily, nejméně pozitivní vztah k pojmenování ulice měli občané Kraslic (metodou váženého průměru 56,6 %), Strakonic (56,8 %) a Vyššího Brodu (57,5 %). Z těchto tří obcí pochází téměř polovina (22 z 47) odpovědí neutrálního/lhostejného charakteru, jakož i 4 z 9 odpovědí spíše negativní a negativní. Naopak nejpozitivnější reakce na název ulice byly zaznamenány v Poběžovicích (93,75 %), kde všichni dotazovaní měli k názvu pozitivní či spíše pozitivní přístup. Výsledek v obci Poběžovice byl však nejspíše ovlivněn skutečností, že respondenti si spojili projednaný podnět zastupitelstva města s osobou autora práce a v několika případech odmítli odpovídat,

případně neskrývaně dávali najevo nepřijatelnost diskuse o přejmenování (vizte výsledek v podkapitole 3.5.3.).

3.5.2. Souvislost názvu ulice s komunistickou minulostí

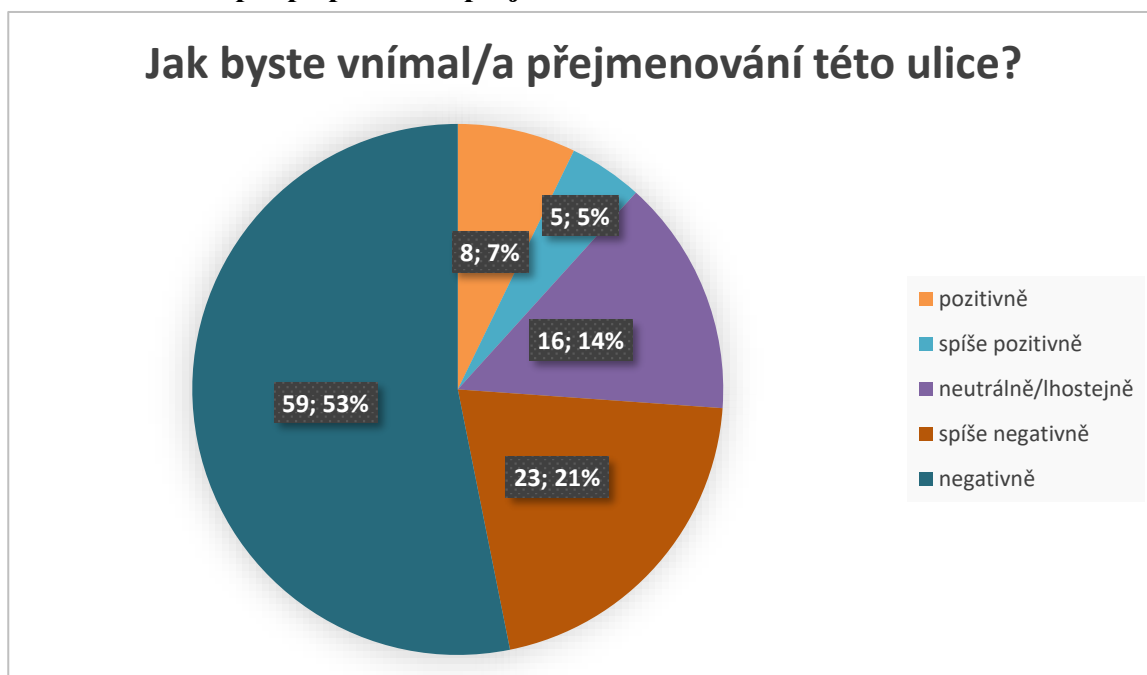

Graf č. 3 – vlastní zpracování

Procentuální vyhodnocení: 37,62 %

Poměrně zarážející je výsledek odpovědí na otázku souvislosti názvu ulice Pohraniční stráž s komunistickou minulostí. Jak vyplývá z této práce na mnoha místech, je dle názoru autora toto spojení neoddiskutovatelné. Pohraniční stráž vznikla v roce 1951 a trvala po celou dobu komunistické vlády, veškeré názvy ulic tak musely vzniknout právě v období po roce 1951 a současně se 4 obce přejmenováním dříve v minulosti právě z důvodu tohoto spojení zabývaly (a v jiných případech takové přejmenování i proběhlo). Navzdory všemu uvedenému však bylo nejčastější odpovědí, že souvislost mezi názvem ulice Pohraniční stráž a komunistickou minulostí není žádný. Nejvíce odpovědí shledávajících výše uvedenou spojitost bylo nasbíráno v obcích Velká Hleďsebe (4), Chodová Planá (3) a Dubí (3). V obci Poběžovice, kde mají všichni oslovení pozitivní vztah k názvu a současně si nepřejí přejmenování ulice, byly výsledky rozporuplné, kdy z 8 respondentů 1 odpověděl, že spojitost vnímá, 3 odpověděli možnosti neutrálně/nevím, 2 respondenti, že spojitost nevnímají vůbec a 2 respondenti odmítli odpovědět.

3.5.3. Přístup k případnému přejmenování ulice

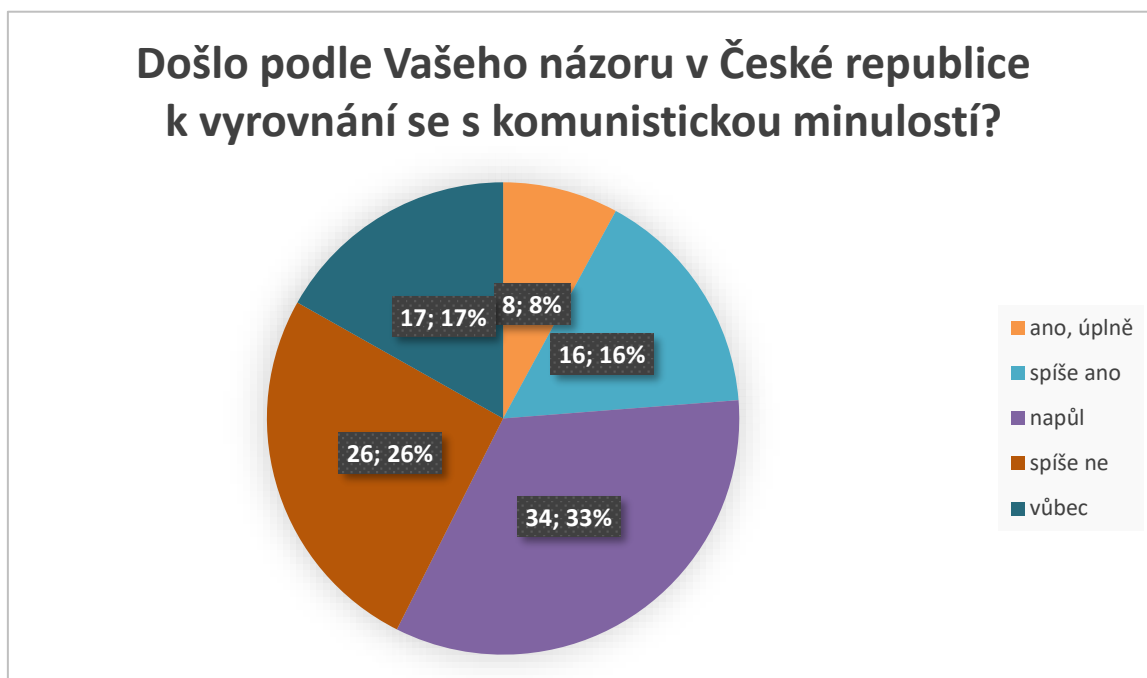

Graf č. 4 – vlastní zpracování

Procentuální vyhodnocení: 22,97 %

Jak je patrné z grafu č. 4, téměř tři čtvrtiny všech oslovených mají k možnému přejmenování své ulice negativní postoj (spíše negativní či negativní). Nad rámec odpovědí se opakovaly již samosprávami avizované důvody administrativní náročnosti, případně nevyváženosti užitku takového kroku s negativními následky. Jak již bylo uvedeno, v obci Poběžovice mělo negativní pohled na přejmenování 100 % oslovených osob, naopak ve Strakonících by z 11 oslovených 4 vnímali přejmenování pozitivně nebo spíše pozitivně. Vážený průměr respondentů ve Strakonících (43,18 %) však byl v porovnání s ostatními obcemi výjimečným. Ve Vejprtech, kde se konala webová anketa, v níž byl poměr 32 pro přejmenování a 137 proti přejmenování (procentuálním vyjádřením 18,9 % pro přejmenování), vyjádřily pozitivní přístup k přejmenování 3 osoby (oproti jedné osobě s odpovědí neutrální/lhostejné a 9 čistě negativními odpověďmi). Z procentuálního hlediska je však výsledkem 20,8 %, tedy velmi blízký výsledek webové ankety na stránkách Vejprty.

3.5.4. Názor na vyrovnání se s komunistickou minulostí

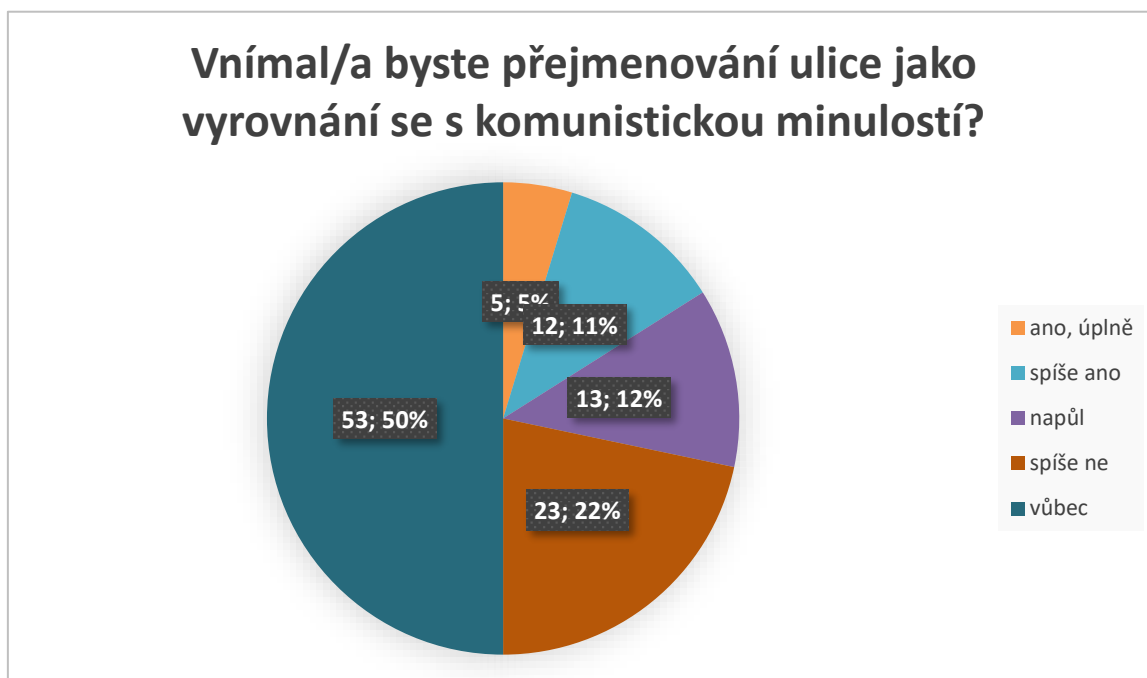

Graf č. 5 – vlastní zpracování

Procentuální vyhodnocení: 43,07 %

Názor na stav vyrovnání se s komunistickou minulostí sice nesouvisí přímo s výzkumnou otázkou, avšak z hlediska této práce je relevantní. Výsledky viditelné v grafu č. 5 pak mohou být překvapivé svou skeptičností, avšak i zde je spousta dalších faktorů, mezi které nepochybně patří politická orientace, kdy část populace nemá dojem, že by bylo třeba se s čímkoliv vyrovnávat. Z propojení této otázky s respondenty, kteří v poslední otázce (vizte podkapitola 3.5.5.) odpověděli, že považují nebo spíše považují přejmenování ulice za součást vyrovnání se s komunistickou minulostí (celkem 17 respondentů), vyplývá, že jde většinou o ty (v 10 případech), kteří si myslí, že k vyrovnání se s minulostí spíše nedošlo, případně vůbec nedošlo (celkem 43 respondentů). U 10 respondentů tak lze konstatovat logickou myšlenkovou návaznost, že nedostatečné vyrovnání se s komunistickou minulostí je alespoň zčásti řešitelné přejmenováním ulice.

3.5.5. Je přejmenování ulice součástí vyrovnání se s komunistickou minulostí?

Graf č. 6 – vlastní zpracování

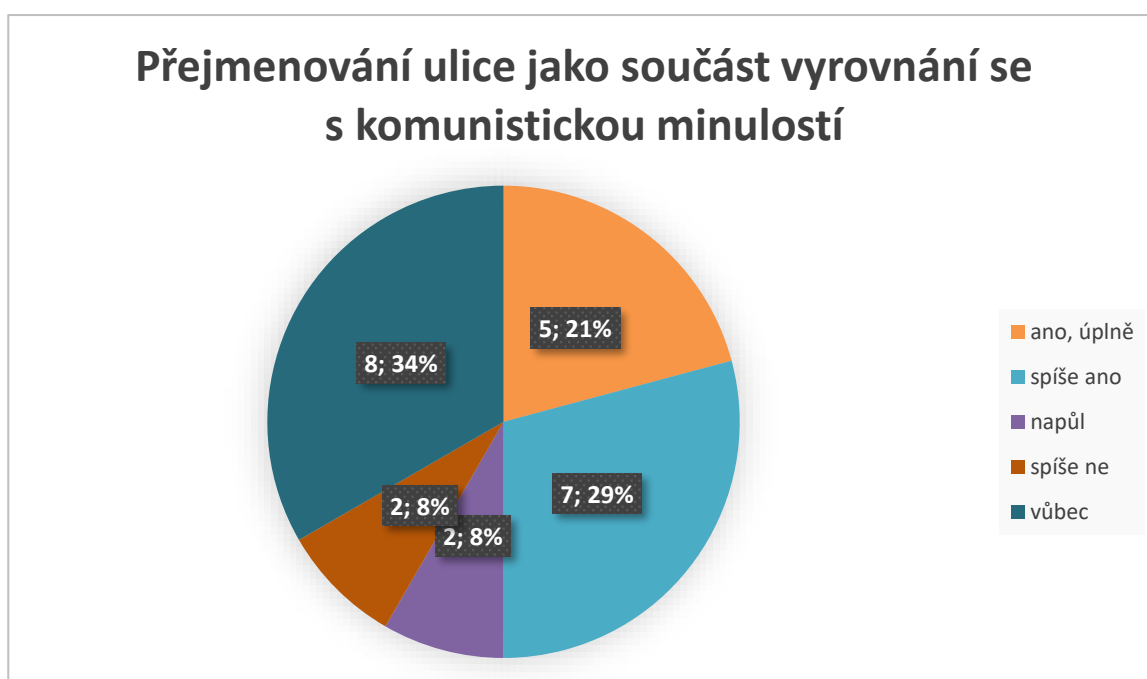
Procentuální vyhodnocení: 24,76 %

Pro tuto práci jsou klíčové reakce na otázku, zda je (a případně do jaké míry) přejmenování ulice či veřejného prostranství formou vyrovnání se s komunistickou minulostí. Z grafu č. 6 vyplývá, že polovina respondentů neshledává žádnou souvislost mezi přejmenováním ulice Pohraniční stráže a vyrovnáním se s komunistickou minulostí. Při vyhodnocování odpovědí na tuto otázku je však nutné brát ohled na to, že byla položena konkrétně, v návaznosti na předchozí otázku. Respondenti tak odpovídali na to, zda je případné přejmenování konkrétní ulice Pohraniční stráže, v níž bydlí, možné považovat za formu vyrovnání se s komunistickou minulostí. Odpověď tak byla výrazně ovlivněna jejich odpověďmi na první tři otázky průzkumu, tedy jejich vztahu k danému pojmenování, jeho provázanosti s komunistickým režimem a názoru na případné přejmenování. Pokud by byla tato otázka položena v teoretické rovině bez konkrétního případu, byly by výsledky zřejmě jiné, o čemž vypovídá i několik poznatků respondentů ve smyslu, že u jiných ulic (např. Moskevská) by přejmenování jako formu vyrovnání se s komunistickou minulostí, případně, že by přejmenování vnímali jako formu vyrovnání se s komunistickou minulostí, kdyby přišla

v roce 1990, nikoliv po 34 letech od obnovení demokracie.

Otázka, zda by respondent vnímal přejmenování ulice jako součást nebo formu vyrovnání se s komunistickou minulostí je provázaná s otázkou do jaké míry respondent vnímá souvislost pojmenování ulice s komunistickým režimem. Z tohoto důvodu je relevantní zaměřit se též na 23 respondentů, kteří na druhou otázku odpověděli jednoznačně nebo silně a propojení vnímají.

Graf č. 7 – vlastní zpracování

Procentuální vyhodnocení: 51,08 %

Z grafu č. 7 vyplývá, že při omezení respondentů na ty, kteří vnímají propojení názvu ulice s komunistickou minulostí, jsou odpovědi na otázku přejmenování ulice jako součásti vyrovnání se s komunistickou minulostí odlišné, kdy by polovina respondentů z této skupiny přejmenování ulice Pohraniční stráže jako součást vyrovnání se s komunistickou minulostí vnímala.

Závěr

K zodpovězení výzkumné otázky, zda je (a případně do jaké míry) přejmenování ulice či veřejného prostranství formou vyrovnání se s komunistickou minulostí, bylo přistoupeno z několika pohledů, které přinášejí různé výsledky bádání.

Z pohledu doktrinálního lze přejmenování urbanonym zařadit do diskurzu vyrovnání se s minulostí, byť v pozici určitého doprovodného aspektu s omezeným potenciálem ovlivnění celkového stavu vyrovnání se s minulostí, a to spíše v pozici osobního či lokálního vyrovnání se s minulostí. Tento závěr podporuje též historický vývoj, kdy k přejmenovávání urbanonym docházelo, vedle jiných aspektů směřujících do budoucna, opakovaně právě z důvodu vyrovnání se s minulostí (a vymezení se vůči ní).

I analýzou již proběhlých přejmenování, pokusů o přejmenování, případně reakcí na podnět k přejmenování, lze dojít k závěru, že v případě některých obcí přistupovaly samosprávy k přejmenování svých ulic mimo jiné i s cílem vyrovnat se s minulostí. V rámci nynějšího zkoumání týkajícího se ulice Pohraniční stráže sice k větší diskusi (vyjma jedné webové ankety a dvou zamítavých projednání příslušnými orgány) nedošlo, nicméně ve zmiňovaném případě ulice Koněvovy v Praze (a dříve i Koněvovy sochy) proběhla diskuse širší veřejnosti za účasti historiků a debaty o zásluhách v kontrastu s vinou a propojením s komunistickým režimem (případně ruským režimem v případě dalších diskusí o přejmenování ulic Moskevská či Ruská).

Ze všech zkoumaných pohledů tak vyplývá, že proti tomu, aby bylo považováno přejmenování ulic za součást vyrovnání se s komunistickou minulostí, stojí osobní názory obyvatel dané ulice. Přestože odpovědi se různily a pocházely od různých skupin obyvatel, je jejich výpovědní hodnota cenná. Drtivá většina dotazovaných si nejen důrazně přejmenování ulice Pohraniční stráže nepřeje, navíc by však většinou ani takový krok za vyrovnání se s komunistickou nepovažovala. Z výše uvedeného výzkumu nebylo možné získat motivaci jednotlivých odpovědí, neboť výrazným aspektem (vyplývajícím i z odpovědí jednotlivých samospráv) je administrativní náročnost procesu přejmenování ulice, avšak přístup Prahy 3 a jeho obyvatel v tomto směru ukazuje, že i takový proces možný při vůli jednotlivých stran je.

Názor veřejnosti v tomto případě nevyvrací, že by závěry učiněné na základě prvních dvou

kapitol – tedy, že přejmenování ulice či veřejného prostranství je formou vyrovnání se s komunistickou minulostí - byly neplatné, znamená však částečnou dysfunkčnost této formy vyrovnání se s komunistickou minulostí a omezenost jejího využití, a to časovou, místní i politickou. Zatímco u diskuse týkající se například odstranění sochy je možné abstrahovat od osobních komplikací, problematika přejmenování ulice bude vždy posuzována minimálně částečně optikou obyvatele a jeho diskomfortu. Navzdory výše uvedenému a skutečnosti, že drtivá většina urbanonym spojených s komunistickým režimem se již ve veřejném prostoru neobjevuje, není téma dosud uzavřené a lze očekávat, že s některými událostmi či výročími bude znovu otevíráno (nepochybně se bude opakovat diskuse týkající se sochy A. Zápotockého v Zákolanech u Prahy a dvou ulic po něm pojmenovaných).

Summary

The research question of whether (and to what extent) renaming a street or public space is a form of coming to terms with the communist past was approached from several perspectives that resulted in different research results.

From a doctrinal perspective, the renaming of urbanonyms can be included in the discourse of coming to terms with the past, but in the position of a certain accompanying aspect with limited potential to influence the overall state of coming to terms with the past, but rather in the position of a personal or local coming to terms with the past. This conclusion is also supported by the historical development, where renaming of urbanonyms has repeatedly occurred, among other aspects pointing to the future, precisely for the purpose of coming to terms with the past.

An analysis of the renamings that have already taken place, the attempts to rename, or the reactions to the initiative to rename, suggests that in the case of some municipalities, local governments have renamed their streets in order to, among other things, come to terms with the past. In the present research of the street Pohraniční stráž, there was no major discussion (except for one web poll and two rejections by the authorities), on the other hand in the case of Koněvova Street in Prague (and earlier the Koněvova statue), there was a discussion among the wider public, with the participation of historians and a debate about the merits versus the blame and the connection with the communist regime (or the Russian regime in the case of other discussions about renaming Moskevská or Ruská Streets).

Thus, all the perspectives showed that the personal views of the residents of the street in question are against considering the renaming of streets as part of coming to terms with the communist past. Although the responses varied and came from different groups of residents, their explanatory value is valuable. The vast majority of respondents not only strongly disagreed with the renaming of the street Pohraniční stráž, but moreover, the majority would not even consider such a move to be a way of coming to terms with the communist past. It was not possible to obtain the motivation of individual responses from the above research, as a significant aspect (also resulting from the responses of individual municipalities) is the administrative complexity of the process of renaming the street, but the attitude of Prague 3 and its residents in this direction shows that such a process is also possible with the will of individual parties.

The public opinion in this case does not invalidate the conclusions drawn on the basis of the first two chapters - i.e. that renaming a street or public space is a form of coming to terms with the communist past - but it does imply the partial dysfunctionality of this form of coming to terms with the communist past and the limitations of its use, temporal, local and political. While it is possible to abstract from personal complications in a discussion concerning, for example, the removal of a statue, the issue of renaming a street will always be considered, at least in part, through the lens of the residents and their discomfort. Despite the above and the fact that the vast majority of urbanonyms associated with the communist regime no longer appear in the public space, the topic is not yet closed and can be expected to be reopened with certain events or anniversaries (for example the discussion concerning the statue of A. Zápotocký in Záhoryany near Prague and the two streets named after him).

Použitá literatura

Monografie

DEVÁTÁ, Markéta; TŮMA, Oldřich; ČERMÁKOVÁ, Barbora; TUČKOVÁ, Michaela a WEBER, David. Pamětní místa na komunistický režim v České republice. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2021. ISBN 978-80-7285-248-2.

FIDELIUS, Petr. Kritické eseje. Praha: Torst, 2000. ISBN 80-7215-134-7.

HOLUBEC, Stanislav. Ještě nejsme za vodou: obrazy druhých a historická paměť v období postkomunistické transformace. Praha: Scriptorium, 2015. ISBN 978-80-88013-07-5.

KOZÁK, Jiří. Právo na pomezí diktatury a demokracie: právní vyrovnání s totalitní minulostí v České republice po roce 1989. Téma (Auditorium). Praha: Auditorium, 2014. ISBN 978-80-87284-50-6.

LAŠŤOVKA, Marek. Pražský uličník: encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství. Praha: Libri, 1997. ISBN 80-85983-24-9.

MAŠKOVÁ, Tereza a RIPKA, Vojtěch. Železná opona v Československu: usmrcení na československých státních hranicích v letech 1948-1989. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. ISBN 978-80-87912-31-7.

MAYER, Françoise. Češi a jejich komunismus: paměť a politická identita. Praha: Argo, 2009. ISBN 978-80-257-0151-5.

PORTMANN, Kateřina a PAŽOUT, Jaroslav (ed.). Život na československých hranicích a jejich překračování v letech 1945-1989. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2017. ISBN 978-80-87912-68-3.

PTÁČNÍKOVÁ, Martina. Mezi Stalinovou třídou a Husákovým tichem: kapitoly z pražské toponymie. Šťastné zítřky (Academia). Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3216-4.

ŠMILAUER, Vladimír. Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných). 2. vyd. Učebnice vysokých škol (SPN). Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966.

ŠRÁMEK, Rudolf. Úvod do obecné onomastiky. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X.

ŽÁČEK, Pavel. Boje o minulost: deset let vyrovnávání se s komunistickou minulostí - pokus o předběžnou bilanci. Brno: Barrister & Principal, 2000. ISBN 80-85947-48-X.

Odborné články

ADÁMKOVÁ, Stanislava. Problematika přenosu chrématonym do nového jazykového prostředí (na česko-ruském materiálu). In Przybylski, Michal; Šaur, Josef. Mladá slavistika : současné trendy ve výzkumu slovanských literatur, jazyků a kultur. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 5-36. ISBN 978-80-210-7490-3.

KMEŤ, Norbert. Vyrovnávanie sa s minulosťou. Jaro 2010, Prítomnosť. ISSN 1213-0133.

KOJETÍNOVÁ Martina. Honorifikační urbanonyma a jejich úloha při formování poválečné urbanonymie (na příkladu Prahy). Acta Onomastica 56, 2016, s. 124.

MATÚŠOVÁ Jana. Vývoj a standardizace pomístních jmen a urbanonym v českém pohraničí. Naše řeč, ročník 72 (1989), číslo 4.

RUPNIK, Jacques. Politika vyrovnávání s komunistickou minulostí. Česká zkušenost. Soudobé dějiny. 2002, roč. 9, č. 1, s. 9-26.

SUK Jiří. Zjevení komunistické minulosti jako morálního a politického problému. Prítomnosť. roč. 16, č. 1 (2010), s. 26-36.

VESELÝ, Zdeněk. Zahraniční politika polistopadového Československa jako součást vyrovnání se s minulostí. Studia Politica Slovaca. 2018, roč. XI, č. 2, s. 69-89.

VILÍMEK, Tomáš. Několik poznámek k problematice vyrovnání se s minulostí v České republice a Německu. Prítomnosť. roč. 16, č. 1 (2010), ISSN 1213-0133

Zákony a jiné legislativní dokumenty

ŠKOP, Jiří. Komentář k § 28 Zákona č. 128/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o obcích. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 167, marg. č. 5.

Usnesení 0202/2023-ZM/11 z jednání č. 11 zastupitelstva města Kraslice ze dne 21. 9. 2023.

Usnesení 5/6ZM/2023 z jednání č. 6 zastupitelstva města Poběžovice ze dne 7. 9. 2023.

Usnesení č. 305/2023 z jednání č. 8 rady města Vejprty ze dne 14. 8. 2023.

Zákon č. 128/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o obcích.

Zákon č. 198/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu.

Zákon č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů, trestní zákoník.

Zákon č. 69/1951 Sb., o ochraně státních hranic

Internetové zdroje

DAVID Jaroslav. HONORIFIKAČNÍ TOPONYMUM. In: Nový encyklopedický slovník češtiny. Dostupné zde: <https://www.czechency.org/slovník/HONORIFIKA%C4%8CN%C3%8D%20TOPONYMUM>.

Internetová jazyková příručka. Online. ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. 2023. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=vyrovn%C3%A1n%C3%AD>. [cit. 2023-09-11].

Ostravský uličník. Online. Dostupné z: http://www.mapomol.cz/UliceHistorie/Hist_1952.html [cit. 2023-11-19].

Územně identifikační registr ČR [online]. [cit. 2023-11-19]. Dostupné z: <http://www.uir.cz/ulice>.

Změna názvů se nekoná. Ruská a Moskevská ulice v Lípě zůstanou [online]. [cit. 2023-11-19]. Dostupné z: https://ceskolipsky.denik.cz/zpravy_region/zmena-nazvu-se-nekona-ruska-a-moskevaska-ulice-v-lipe-zustanou-20220504.html.

Osobní komunikace

mistostarosta@mestovyssibrod.cz. 2023-06-19. Věc: Vyhovění žádosti o poskytnutí informace dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím [osobní komunikace]. Spisová zn.: MEUVB/3884/2023-mist.

radek.kriz@varnsdorf.cz. 2023-11-28. Re: Žádost o poskytnutí informace. [osobní komunikace].

technik@obecvh.cz. 2023-06-26. Podnět k přejmenování ulice Pohraniční stráž. [osobní komunikace].

Seznam příloh

Příloha č. 1: Uliční cedule v ulici Pohraniční stráže ve Vyšším Brodě (pořízeno 18. 11. 2023)

Příloha č. 2: Uliční ukazatel v obci Velká Hleďsebe (pořízeno 5. 11. 2023)

Příloha č. 3: Uliční cedule ve městě Varnsdorf (pořízeno 17. 11. 2023)

Příloha č. 4: Uliční cedule v městysu Svatava (pořízeno 4. 11. 2023)

Příloha č. 1: Uliční cedule v ulici Pohraniční stráže ve Vyšším Brodě (pořízeno 18. 11. 2023)

Příloha č. 2: Uliční ukazatel v obci Velká Hleďsebe (pořízeno 5. 11. 2023)

Příloha č. 3 Uliční cedule ve městě Varnsdorf (pořízeno 17. 11. 2023)

Příloha č. 4: Uliční cedule v městysu Svatava (pořízeno 4. 11. 2023)